



T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ



AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BOŞANMA SÜRECİNDE VE/VEYA BOŞANMIŞ
AİLELERDE ÇOCUK-ANNE İLİŞKİLERİNİN
İNCELENMESİ

MAHİNUR DOĞAN ATEŞ

İZMİR
2019

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BOŞANMA SÜRECİNDE VE/VEYA BOŞANMIŞ
AİLELERDE ÇOCUK-ANNE İLİŞKİLERİNİN
İNCELENMESİ

MAHİNUR DOĞAN ATEŞ

Danışman
Doç.Dr.Tolga GÜNVAR

İZMİR

2019

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Boşanma Sürecinde ve Boşanmış Ailelerde Çocuk-Anne İlişkilerinin İncelenmesi" adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve intihal içermediğini beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

17.06.2019


Mahinur DOĞAN ATEŞ



DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU



Tarih:01.07/2019.

Tez Başlığı:

Boşanma Sürecinde Ve/Veya Boşanmış Ailelerde Çocuk-Anne İlişkilerinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 61 sayfalık kısmına ilişkin, 01/07/2019 tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin **benzerlik oranı % 29** dir.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı

Kullanım Kılavuzunu okudum

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15)

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30)

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
 Kaynakça hariç,
 Alıntılar dâhil,
 Altı (6) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
 Kaynakça dâhil,
 Alıntılar dâhil.

EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı.

EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Mahinur Doğan Ateş

Öğrenci No : 2014950132

Anabilim Dalı : Aile Eğitimi ve Danışmanlığı

Programı : Aile Eğitimi ve Danışmanlığı

Statüsü : Yüksek Lisans Doktora

ÖĞRENCİ

Mahinur Doğan Ateş

DANIŞMAN

Doç. Dr. Tolga Günvar

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu () işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

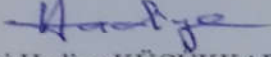
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

Mahinur Doğan Ateş tarafından Doç.Dr. Tolga GÜNVAR yönetiminde hazırlanan "Boşanma Sürecinde ve/veya Boşanmış Ailelerde Çocuk-Anne İlişkilerinin İncelenmesi" başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından "**Yüksek Lisans Tezi**" olarak kabul edilmiştir.



Doç.Dr. Tolga GÜNVAR

Danışman



Dr Öğr. Üyesi Hadiye KÜÇÜKKARAGÖZ

Jüri Üyesi



Prof. Dr. Fatih ŞAHİN

Jüri Üyesi

01.07.2019



Prof. Dr. Süha YILMAZ
Enstitü Müdürü V.

TEŞEKKÜR

Bugüne kadar gösterdiğim çabalar sonucu topladığım her meyvenin gururunu benimle birlikte taşıyan Annem Müjgan DOĞAN'a, her bir başarılı gelişmenin ardından yenisi için hedef gösterip benimle ilgili inancını benden daha taze tutan Babam Selahattin DOĞAN'a, kendimle ilgili umutsuzluğa düşsem de bana her seferinde “sen yaparsın” diyen Ağabeyim Hidayet DOĞAN ve Kız Kardeşim Hatice Kübra YILDIRIM'a, yardıma ihtiyaç duyduğumda hep Hızır gibi yanımda bulduğum, kahramanım, biricik Kocam Murat ATEŞ'e, benimle birlikte ders çalışan Görümcem Özlem Ateş'e, ders çalışmam için beni teşvik edip “vazgeçme yaparsın” diyerek yüreklendiren iş arkadaşlarım Serap DEMİR, Emine ÇİVİCİ, Hasan Hüseyin KOLBAŞI ve Mervenur TEKİN'e, büyük bir iş yoğunluğunun altında ezilip çalışamaz hale geldiğimde beni tutup kaldıran ilk Danışmanım Doç. Dr. Şüheda ÖZBEN'e ve tüm cesaretim kırıldığında, nezaketi ve güler yüzüyle beni karşılayan saygıdeğer Hocam Doç. Dr. Tolga GÜNVAR'a şükranlarımı ve son olarak.....

Hayatımda “KOŞULSUZ SEVGİ”nin ne olduğunu kendisinden öğrendiğim, dizinin dibinden ayrılmak istemediğim, sıcak sütüm, folluktan aldığım yumurtam..... tam da bu demde beni bırakıp giden canımın içi ANNEANNEM'e dualarımı sunuyorum.


Mahinur DOĞAN ATEŞ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i-ii-iii
KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırma Amacı ve Önemi.....	2
1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri	3
1.4. Sınırlılıklar	4
1.5. Sayıtlar	4
1.6. Tanımlar	4
BÖLÜM II.....	7
KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Aile.....	7
2.2. Boşanma	7
2.3. Boşanma Sebepleri.....	10
2.4. Boşanma Süreci ve Boşanmaya Uyum	12
2.5. Çocukların Boşanmadan Etkilenme Durumları	13
2.6. Velayet	16
2.7. Kişisel ilişki.....	18
2.8. Boşanma Konusunda Yapılmış Araştırmalar	19
BÖLÜM III	25
YÖNTEM.....	25
3.1. Araştırma Modeli	25
3.2. Araştırma Evren ve Örneklemi	25
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları	27
3.4. Verilerin Analizi.....	28
3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği.....	28
BÖLÜM IV	29
BULGULAR VE YORUM.....	29

4. 1. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun cinsiyetine göre çocuk-anne ilişkilerinde anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular.....	30
4. 2. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun yaşına göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular.....	31
4. 3. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun ailedeki sırasına göre çocuk-anne ilişkileri anlamlı farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular	32
4. 4. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annelerin kendilerini boşanmadan sorumlu hissedip hissetmemelerine göre çocuk-anne ilişkilerinde anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular	33
4. 5. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annelerin çocukla görüşme sıklığına göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular	34
4. 6. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annelerin çocukla görüşme sürelerine göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular	35
4. 7. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde yaşanan ebeveyn sorunlarına (boşanma sebeplerine) göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular	36
4. 8. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocukla birlikte yaşamayan annelerin kişisel ilişki tesisini hangi şartlarda gerçekleştirdiğine göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular.....	37
4. 9. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocukla birlikte yaşamayan annelerin kişisel ilişki tesisinde yaşadığı sorunlara göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular	38
4. 10. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annenin eğitim durumuna göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular	39
4. 11. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun annenin yanında kalma durumuna göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular	40
4. 12. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annenin yaşına göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular.....	41

4.13. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerin çocuklarında boşanmanın çocuğun duygu davranışlarında herhangi bir değişim olma durumuna dair annenin algısı ne durumdadır? Alt Problemine Ait Bulgular	42
4.14. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerin çocuklarında boşanmanın çocuğun duygu davranışlarındaki olumsuz değişim annelere göre hangi konularda olmuştur? Alt Problemine Ait Bulgular	43
BÖLÜM V.....	45
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	45
5.1. Tartışma.....	45
5.2. Sonuç ve Öneriler.....	48
KAYNAKÇA.....	51
EKLER.....	59

KISALTMALAR

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TMK: Türk Medeni Kanunu

M. 182: Madde 182

TDK: Türk Dil Kurumu



TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Annelere Ait Değişkenlere İlişkin Bilgiler.....	26-39
Tablo 2. Çocuğun Cinsiyetine Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Ortalamalarının İncelenmesi.....	42
Tablo 3. Çocuğun Yaşına Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları.....	43
Tablo 4. Çocuğun Ailedeki Sırasına Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları.....	43
Tablo 5. Annelerin Boşanmadan Kendilerini Sorumlu Hissedip Hissetmemelerine Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Ortalamalarına Ait T-testi Sonucu.....	44
Tablo 6. Annelerin Çocukla Görüşme Sıklığına Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	45
Tablo 7. Annelerin Çocukla Görüşme Sürelerine Göre Çocuk-Anne İlişkisi Puanlarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	45-46
Tablo 8. Yaşanan Ebeveyn Sorunlarına Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları.....	47
Tablo 9. Annelerin Çocukla Görüşmeyi Hangi Şartlarda Gerçekleştirdiğine Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	47-48
Tablo 10. Annelerin Çocukla Görüşmede Yaşadığı Sıkıntılara Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	48-49
Tablo 11. Annenin Eğitim Durumuna Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği puanlarına Ait ANOVA Sonuçları.....	49
Tablo 12. Çocuğun Annenin Yanında Kalma Durumlarına göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Ortalamalarına Ait T-testi sonucu.....	50
Tablo 13. Annenin Yaşına Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları.....	50-51
Tablo 14. Çocuğun Duygu ve Davranışlarındaki Değişimin Varlığına Yönelik Annelerin Algısına Dair Sonuçlar.....	51
Tablo 15. Boşanma Süreci ve Boşanma Sonucu Çocuğun Duygu ve Davranışlarındaki Olumsuz Değişime Dair Sonuçlar.....	52

ÖZET

BOŞANMA SÜRECİNDE VE/VEYA BOŞANMIŞ AİLELERDE ÇOCUK-ANNE İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmada, boşanmış ve boşanma sürecinde olan annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri ve bu ilişkilerin demografik değişkenler açısından incelenmesi, aile durumları, çocukların boşanma ile birlikte anneleriyle olan ilişkilerinde meydana gelen değişikliklerin fark edilmesi ve anneye kişisel ilişki tesisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca çocukların boşanma sürecinde ve sonrasında olası duygu ve davranış sorunlarına yönelik durumun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, öncelikle İzmir Bayraklı Adliyesi Aile Mahkemeleri'nde boşanma, velayet, velayetin değiştirilmesi, kişisel ilişki tesisi/kişisel ilişkinin düzenlenmesi davaları devam eden 4-6 yaş aralığında çocukları olan anneler araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmada “Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği (ÇAIÖ)” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmış ve verilerin analizinde Bağımsız Örneklem için t-testi, One-way Anova, Kruskal Wallis H-testi ve frekans analizi kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, çocuk-anne ilişkisi çocuğun yaşına göre anlamlı farklılık gösterirken, annenin ve çocuğun yaşı, annenin eğitim seviyesi ve boşanma sebepleri gibi değişkenlerin ve ilişki tesisinin çocuk-anne ilişkisi için anlamlı sonuç vermediği bulunmuştur. Ayrıca boşanma süreci ve sonrasında çocuklarda daha çok hırçınlık, küskünlük, depresyon ve tırnak yeme gibi duygu ve davranış problemlerinin olduğu bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Boşanma, Velayet, Kişisel İlişki, Boşanma ve Çocuk, İhmal

ABSTRACT

EXAMINATION OF CHILD- MOTHER RELATIONS IN DIVORCE PROCESS AND / OR DIVORCED FAMILIES

In this study, it is aimed to examine the relationships between the mothers who are divorced / in divorce process and their children, these relations in terms of demographic variables, family situations, and to be aware of the changes occurring in the relations of children with their mothers with divorce.

In addition, it was aimed to reveal the situation about possible feelings and behavior problems during and after the divorce.

In this context, firstly, the sample of the study consisted of mothers whose children are between 4-6 years of age, whose cases are divorce, custody, change of custody, personal relationship facility / personal relationship regulation in the Family Courts of İzmir Bayraklı Courthouse.

In the study, it was used “Child-Parent Relationship Scale (CPRS)” and “Personal Information Form” and t-test, One-way Anova, Kruskal Wallis H-test and frequency analysis were used for independent samples in data analysis.

According to the findings of the study, it was found that the child-mother relationship was significantly discrepancy according to the age of the child, the variables such as the age of the mother and the child, the level of education of the mother and the reasons for divorce and relationship facility did not give meaningful results for the child-mother relationship. Also, it was found that emotion and behavior problems such as more indocibility, resentment, depression and nail-biting were formed in children divorce process and then.

Key Words: Divorce, Custody, Divorce and Child, Negligence

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Bireyin yetiştiği ortamın dinamikleri, sosyal ilişkileri ve yaşam deneyimleri gelişimini her yönden etkilemektedir. Sosyal çevresi daha sağlıklı olan bireylerin gelişimleri de daha sağlıklı olurken; sosyal çevresi sağlıklı olmayan bireylerin gelişimleri de daha sağlıklı olabilmektedir. Böylece gelişimi birçok kaynaktan beslenen bireylerin sosyal ilişkileri, kendisiyle ve dış dünya ile ilgili algılarını da biçimlendirmiş olur (Sezer, 2010).

Çocuk, doğduğu ilk andan itibaren, fiziksel ve sosyal çevresine uyum sağlayabilmek için mücadele ederken; çocuğun bu mücadele içerisinde en önemli desteği anne ve babasıdır. Ailesi, çocuk için kendini ifade etmeyi, bir birey haline gelebilmesini sağlayan bir okul gibidir. Çocuğun kişilik gelişiminde en belirleyici faktör, kendileriyle özdeşim kurduğu anne ve babasıdır. Çocuk önce anne ve babasının tüm davranışlarını kaydeder ve bir süre sonra bu davranışları taklit eder (Yavuzer, 2003: 115).

Aile, toplumu meydana getiren bir çekirdek gibidir. Toplumun uzun yıllar içerisinde oluşturduğu kültürel yapısı, değerleri, gelenekleri, ailenin içinde bir çekirdek halinde vardır. Toplumun yıllar içinde oluşturduğu kültürel ve sosyal dinamiklerinde yine uzun yıllar içinde görülen değişiklikler, zamanla aile içinde de değişikliklere neden olmaktadır. Anne ve babaların tutum ve davranışlarının etkisi çocukların davranış değişikliklerinde de belirleyicidir. Olumlu davranışlar ve olumlu anne baba ilişkisi içinde büyüyen çocukların davranış ve ilişkileri de olumlu, olumsuz davranışlar ve olumsuz anne baba ilişkisi içinde büyüyen çocukların davranış ve ilişkileri de olumsuz olmaktadır(Oktay, 1999).

Bir çocuğun sağlıklı gelişimi için her iki ebeveynin yanında olması en çok tercih edilen durumdur. Ancak bazı durumlarda anne ve babalar, çocuklarının sağlıklı olarak yetişebileceği bir aile ortamını onlara sunamamaktadırlar. Böyle bir durumda çocuğun öz-biyolojik anne ve babasının ilişkisi bile çocuğa psikolojik olarak zarar vermektedir. Bu zararın önüne geçemeyen ebeveynler, evliliklerini o ana kadar çocukları için devam ettirmeye çalıştıklarını düşünseler de evlilik ilişkisinin çocuklara zarar verdiğini fark ettikleri anda boşanma kararı almayı hızlandırmaktadırlar.

Boşanma kararı ile birlikte aile içinde bozulan dengeler, yine çocuğun ruh sağlığını korumak adına yeniden sağlanmaktadır. Ülkemizde çoğunlukla ortalama olarak 1-1,5 yıl civarında süren boşanma davası sürecinde parçalanmış aile gündemine ‘çocuğun boşanma sonrası hangi ebeveynle yaşayacağı ve diğer ebeveynle hangi sıklık ve süreyle görüşeceği’ gibi yeni konular girer ve bu konular genellikle boşanmanın sürecini birinci derecede etkileyen öneme sahip konu haline alır (Dural, Ögüz ve Gümüş, 2015).

Ailenin kuşaklar arasında değişim göstermesi, psikolojik incelemeler için onu çalışılması zor ve karmaşık hale getirmiştir (McGoldrick ve Carter, 1982). Psikologlar inceleme için uzun yıllar

bireyi dikkate almışlar, ama bir sistem olarak aileyi analiz etmeyi göz ardı etmişlerdir. Aile terapisi ve uygulamalı klinik psikoloji çalışmaları dışında aileyi konu alan psikoloji kuramları ender bulunmaktadır. Önemli bir atılım olarak Aile Sistemleri Kuramı (örneğin Guerin, 1976; Minuchin, 1974), aileyi tek tek bireylerden ayrı bir bütün olarak ele alıp aile terapisi alanına büyük bir gelişim kazandırmıştır (Kağıtçıbaşı, 2000).

Türkiye gibi terörizm gerçekliğiyle yaşayan bir ülkede dahi bir insanın başına gelebilecek en büyük stres faktörleri arasında ilk sırayı bir çocuğun ya da eşin vefatı alırken; boşanma ikinci stres faktörü olarak yerini almaktadır (Granvold, 2000).

Geçen yirmi yıl boyunca, yaşamın erken dönemlerinde anne bakımının kaybı ile bozulmuş kişilik gelişimi arasında bir sebep-sonuç ilişkisine işaret eden oldukça fazla kanıt birikmiştir (Bowlby, 1951).

Boşanma süreci ve sonrasında ailenin birinci değeri olan çocukların sürecin etkisiyle arka plana itildiği ve bununla birlikte ihmale uğradığı gözlenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre ihmalde; hem tekil olaylar hem de bir ebeveynin veya başka bir aile üyesinin, aslında yapabilecek durumdayken, çocuğun gelişimi ve esenliği için yapılması gerekenleri yapmaması söz konusudur. Bu tanımıyla ihmal, aşağıdaki alanlarda baş gösterebilir;

- Sağlık
- Eğitim
- Duygusal gelişim
- Beslenme
- Barınma ve güvenli yaşam koşulları

İhmale uğrayan çocukların ana-babalarının her durumda yoksul kişiler olmaları gerekmez. Bunların arasında hali vakti yerinde olanlar da bulunabilir.

1.2. Araştırma Amacı ve Önemi

Bu araştırmada, boşanma sürecinde ve boşanmış olan annelerin çocuklarıyla olan ilişkisi ve bu ilişkinin demografik değişkenler açısından durumlarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, boşanma süreci ve sonrasında ailelerin çocuklarıyla ilişkilerini sağlıklı bir şekilde devam ettirip ettiremedikleri ve bu durumdan çocuğun ne derece etkilendiğinin anne tarafından farkındalığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Araştırma neticesinde ortaya çıkacak sonuçların, ebeveynleri boşanma sürecinde olan ya da boşanmış olan çocukların, bu sürecin başlamasıyla birlikte duygu-davranış-iletişim farklılıkları yaşamalarında ebeveynlerin rolü, olumsuz değişimlerin ebeveynler tarafından nasıl kontrol altına alınabileceği ve bunun yanında sistemin bu çocukların gördüğü zararı minimize etme yolunda nasıl değişiklik gösterebileceğinin fark edilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

Araştırmanın problemini;

Boşanma Sürecinde veya Boşanmış Olan Ailelerde Çocuk-Anne İlişkisi bazı demografik değişkenler açısından farklılaşmakta mıdır?

Boşanma Sürecinde veya Boşanmış Olan Ailelerde Çocuk-Anne İlişkisi ve bu boşanma durumunun çocuk üzerindeki etkisi ne durumdadır?

soruları oluşturmaktadır.

Alt Problemler

Araştırmanın amacına bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun cinsiyetine göre çocuk-anne ilişkilerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun yaşına göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun ailedeki sırasına göre çocuk-anne ilişkileri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
4. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annelerin kendilerini boşanmadan sorumlu hissedip hissetmemelerine göre çocuk-anne ilişkilerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annelerin çocukla görüşme sıklığına göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annelerin çocukla görüşme sürelerine göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde yaşanan ebeveyn sorunlarına göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocukla birlikte yaşamayan annelerin kişisel ilişki tesisini hangi şartlarda gerçekleştirdiğine göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
9. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocukla birlikte yaşamayan annelerin kişisel ilişki tesisinde yaşadığı sorunlara göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
10. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annenin eğitim durumuna göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
11. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun annenin yanında kalma durumuna göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
12. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annenin yaşına göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

13. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerin çocuklarında boşanmanın çocuğun duygu davranışlarında herhangi bir değişim olma durumuna dair annenin algısı ne durumdadır?
14. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerin çocuklarında annelere göre boşanmanın çocuğun duygu ve davranışlarındaki değişim hangi konularda olmuştur?

1.4. Sınırlılıklar

1.4.1. Bu araştırmada elde edilen bulgular, veri toplama araçlarının değerlendirilmesiyle sınırlıdır.

1.4.2. Araştırmanın çalışma grubu, İzmir ili Bayraklı Merkez Adliyesi Aile Mahkemeleri'nde Boşanma, Velayet ve alt grubu davaları (velayet değiştirilmesi, velayetin yeniden düzenlenmesi, velayetin kaldırılması, kişisel ilişkinin tesisi, kişisel ilişkinin kaldırılması, velayetin yeniden düzenlenmesi) davaları devam eden ailelerden gönüllü olarak seçilen bireyler ile sınırlıdır.

1.4.3. Kalem kağıt testlerinin güvenilirliğine ilişkin sınırlılıklar bu test için de geçerlidir.

1.4.4. Ailede birden fazla çocuk olsa da sorular 4-6 yaş grubunda olan- tek çocuk dikkate alınarak cevaplanacaktır.

1.5. Sayıtlar

1.5.1. Araştırmaya katılacak bireylerin soruları içtenlikle yanıtlayacakları varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

1.6.1. Çocuk Kavramı

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre bir insan, kanun nazarında 18 yaşından önce herhangi bir zorunlulukla reşit sayılmamışsa, çocuk sayılır; buna karşın 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, şartlar ne olursa olsun, 18 yaşını doldurmamış her kişiyi çocuk olarak kabul eder. Çocuğun 18 yaşını doldurmadan reşit sayılmasının koşulu ise 18 yaşından önce evlenmesi ya da çocuk sahibi olmasıdır.

1.6.2. Boşanma

Karı kocanın yaşamaya devam ettikleri halde evliliklerinin sona ermesi haline boşanma denir. Yani boşanmak, karı koca hayattayken, Medeni Kanun'da belirtilmiş bir nedene bağlı olarak, taraflardan herhangi birinin açtığı dava sonucunda evliliğin mahkeme kararıyla sonlandırılması olarak tanımlanabilir. (Oğuzman/Dural, 112; Akıntürk, 213).

1.6.3. Velayet Hakkı

Velayet Hakkı, küçüklerin ya da kısıtlı bireylerin bakım ve sorumluluklarının ana baba tarafından kullanılması halidir; ayrıca bu kişiler, küçük ya da kısıtlıların malları üzerinde de görev, yetki ve hak sahibidirler.

Anne babaları boşanmış olan çocukların, velayet haklarının anne ve babadan birine verilerek, sorumluluklarının da bir tarafa yüklenmesi ve bu kişinin çocuğun bakımı ve tüm gelişim alanlarında bütünlüğünün korunmasından sorumlu tutulması amaçlanır.

1.6.4. Velayetin Kaldırılması

Ana ve babanın velayet hakkının gereklerini yerine getirmemeleri, çocuğun bakım ve diğer ihtiyaçlarını karşılamamaları, kanun dahilinde diğer koruma önlemlerinin de çocuğun korunmasını sağlamakta yetersiz kaldığı durumlarda, ana ve babanın velayet hakkının kaldırılmasını gerekebilmektedir.

Bu uygulama, çocuğun anne veya babası tarafından ihmal ya da istismara maruz kalması halinde veya anne babasının çocuğun bakımına haiz olmadığı gibi durumlarda onun beden ve ruh bütünlüğünü korumak amacıyla, mahkemece alınan bir kararla icra edilir.

1.6.5. Kişisel İlişki

Çocukla kurulacak kişisel ilişki, velayet hakkını elinde bulundurmayan ve çocukla aynı evde yaşamayan anne veya babayla ilgili MK. M. 323-324'te, anne ve baba dışında kalan diğer aile fertleri ile ilgili de MK. M. 325'te hükme bağlanmıştır. Boşanma kararıyla birlikte, çocuğun velayet hakları anne ya da babadan sadece birine verilmiş olsa da diğer ebeveynin çocukla kişisel ilişki kurma hakkı sona ermez. Çocukla kişisel ilişki kurma hakkı ancak mahkeme kararıyla belirlenebilir. Mahkeme henüz kişisel ilişki ile ilgili bir karar vermediyse çocuk ile diğer kişiler, velisinin rızası olmadan kişisel ilişki kuramaz (MK. m. 326/f.3).

Çocuk ile kişisel ilişki kurulması, çocuğun yanında yaşamayan ebeveyn ya da yakın akrabaların onunla duygusal bağının korunumu; ayrıca çocuğun aile bağlarını kaybetmemesi, aidiyet duygularının korunması adına asgari olarak mahkemece alınan karar doğrultusunda gerçekleştirilir. MK. 182/II'ye göre hakim için tek belirleyici etken, çocuğun çıkarlarıdır. Ona göre çocuk sağlık, eğitim ve ahlak kriterleri bakımından değerlendirilerek çocuğun velisi olmayan ebeveyni ve diğer aile fertleriyle görüşmesini-kişisel ilişkisini, görüşme yerini, çocuğun bu kişilerle bir refakatçi eşliğinde mi yoksa tek başına mı görüşmesinin uygun olacağı çocuğun yüksek yararı dikkate alınarak karara bağlanacaktır. Anne ve babalar kendi aralarındaki şifai anlaşmayla bu ilişkilerin sıklık ve süresini arttırabilirler; ancak eksiltme hakkına sahip değildirler. MK. 324/I'de, kişisel ilişki yönünden ana ve babaya da görev yüklenmektedir. Buna göre, "Ana ve babadan her biri, diğerinin çocuk ile kişisel ilişkisini zedelemekten, çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmakla yükümlüdür" hükmü yer almaktadır.

1.6.6. Kişisel İlişkinin Kaldırılması

MK. 324/II'ye göre, çocuğun velisi olmayan ebeveyni ya da üçüncü kişilerle kurduğu kişisel ilişki nedeniyle huzuru bozular, ana veya baba bu haklarını kullanırken, çocukla kişisel ilişkisini zedelenmekten, eğitim ve gelişimini engellemekten sakınmak gibi sorumluluklarına aykırı hareket ederler, çocuğu ciddi biçimde ihmal ederler ya da buna benzer başka zararlar verirlerse, kişisel ilişki kurma hakları ellerinden alınabilir.



BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Aile

Türk dil kurumuna göre aile “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” olarak ifade edilmektedir. Yapıcı (2010) aileyi insanlığın var olduğu günden bu yana gelen ve günümüzde hala devam eden köklü ve dinamik bir yapı olarak tanımlamıştır.

Sosyo-kültürel bir yapı olan aile devlet politikaları ile koruma altındadır ve toplumun kendisinden etkilenmesinin yanında kendi içinde de bir sistemi vardır (Kağıtçıbaşı, 1998). Bu yönüyle ailenin toplumla karşılıklı etkileşim içerisinde bulunduğu ve birbirini etkileyen bir sistem olduğu söylenebilir. Aile bir evlilik birlikteliği ile başlar ve bu birliktelik ailenin ve toplumun korunması amacıyla hukuki olarak Türk Medeni Kanunda kişilere bazı sorumluluk ve yükümlülükler getirilmiştir. Türk medeni kanununun 185.maddesine göre eşlere çocukların bakımı, gözetimi, eğitimine yönelik yükümlülükler verilmesinin yanında eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadır (www.mevzuat.gov.tr). Bu yükümlülükleri eşler birlikte yaşamaya devam ettiği sürece yerine getirmelidir ve aksi takdirde hukuki yola başvurma hakkına sahiptirler.

Bir hayatı paylaşmaya ve mutlu olmaya yönelik niyetle kurulan evlilik birlikteliği her zaman istenildiği şekilde devam etmeyebilir. Eşlerden biri ya da ikisi yükümlülüklerini yerine getirmeyebilir veya evlilikte çiftler uyumu yakalama, birbirlerini anlayabilme gibi konularda sıkıntı yaşayabilir ve fikir ayrılığına düşebilir. Bu gibi durumlarda eşler hukuki yolla evlilik birlikteliğine son verme kararı alma hakkına sahiptirler.

2.2. Boşanma

Çiftler evlilik hayatına mutlu olmak ve bir hayatı birlikte paylaşmak amacıyla birçok beklenti içinde adım atmaktadırlar. Harville (2007), çiftlerin ilişkilerini üç aşamaya ayırmış ve ilk aşama olan romantik aşk aşamasının yavaş yavaş güç savaşı aşamasına döndüğü evrede çiftlerin boşanma kararı aldıklarına vurgu yapar. Çünkü beklentilerin karşılanmaması ve hayal kırıklıklarının yaşanmasıyla birlikte eşler isteklerini elde edebilmek adına birbirlerini suçlama, eleştirme gibi işlevsiz yollara başvururlar. Bu işlevsiz seçimler güç savaşı aşamasında fazlaca olduğunda çiftler artık bu ilişkiyi devam ettiremeyeceğini düşünürler ve boşanma kararı alırlar.

19.yüzyılın yarısında boşanma oranları yüzde beş civarlarında iken, son yıllarda evliliklerin yarısından fazlası boşanma ile sonuçlanmaktadır (Amato, 2000). 2010 yılından 2018’ e kadar olan TÜİK verilerine bakıldığında;

2010 TÜİK Boşanma İstatistiklerine göre 2010 yılında 118 568 çift boşanmıştır ve boşanan çiftlerin sayısı bir önceki yıla göre % 3,86 artarak 118 568'e yükselmiştir. Kaba boşanma hızı 2010 yılında binde 1,62 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılı verilerine göre boşanmaların % 39,9'u evliliğin ilk 5 yılı içinde, % 24'ü ise 16 yıl ve daha fazla süre evli olan çiftlerde gerçekleşmiştir.

2014 TÜİK Boşanma İstatistiklerine göre 2014 yılında boşanan çiftlerin sayısı bir önceki yıla göre %4,5 artarak 130 bin 913'e yükseldi. Kaba boşanma hızı binde 1,7 olarak gerçekleşmiştir. Boşanmaların %39,6'sı evliliğin ilk 5 yılı, %21,8'i ise evliliğin 6-10 yılı içinde meydana gelmiştir.

2018 TÜİK Boşanma İstatistiklerine göre boşanan çiftlerin sayısı boşanan çiftlerin sayısı 2017 yılında 128 bin 411 iken 2018 yılında %10,9 artarak 142 bin 448 oldu. Kaba boşanma hızı binde 1,75 olarak gerçekleşmiştir. Boşanmaların 2018 yılında %37,6'sı evliliğin ilk 5 yılı, %20,4'ü ise evliliğin 6-10 yılı içinde meydana gelmiştir.

2010, 2014 ve 2018 yılına ait veriler karşılaştırıldığında boşanma oranlarının her geçen gün arttığı görülmektedir. Boşanma oranlarının giderek artması boşanma kararı alma sürecinin incelenmesini gerekli kılmıştır. Wiseman (1975) boşanma sürecini yas süreci olarak ifade etmiş ve bu sürece uyumu beş adımda açıklamıştır:

1. *İnkar*: Eşler her ne kadar evlilikte var olan önemli sayılabilecek sorun ve zorlukları kabul etseler de aklileştirilmiş birtakım sebeplere dayanarak, boşanmayı gündemlerinden uzak tutarlar.

2. *Kayıp ve Depresyon*: Eşler, birlikte sorunları çözemedikleri gibi, artık birlikteliklerinin sorunun kendisi olduğunu kabullenmeye başlarlar.

3. *Öfke ve İkili Duygular*: Boşanma fikri ete kemiğe büründükten sonra depresyon aşamasından öfke aşamasına geçiş başlar.

4. *Yeni Bir Yaşam Tarzı ve Kimliğe Uyum Sağlama*: Eşler boşanma sonrası hayatlarına dair planlama yapar ve zaman ayırırlar.

5. *Kabul ve Yeni Hayata Uyum*

Boşanma sürecinde çiftlerin yas sürecini yaşıyor olması, bu sürecin karmaşık bir yapısının olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Boşanma ve sonrası üzerine araştırma yapan Bohannan (1970)'e göre boşanmanın karmaşık yapısı çiftlerin aynı anda durumu birlikte yaşamasından kaynaklanmaktadır. Bu durumları şu şekilde açıklamaktadır;

1. *Duygusal Boşanma*: Evlilik süreci devam etmedir fakat çiftler arasındaki duygusal süreçlerde azalmanın meydana geldiği süreçtir.
2. *Hukuki Boşanma*: Evlilik akdinin kanun nazarında sonlandırılmasıdır.

3. *Ekonomik Boşanma*: Hukuki olarak boşanmanın yanı sıra eşler arasında ekonomik bir anlaşmaya varılması ve edinilmiş malların paylaşılması ve böylece ekonomik olarak da birlikteliğin sona erdirilmesidir.
4. *Anne-Baba Olarak Boşanma*: Tarafların boşanma kararları çocukları için geçerli olamayacak, anne baba olarak hayatlarına devam edeceklerdir.
5. *Toplumsal Boşanma*: Boşanma sonrası taraflardan en az biri yaşayageldiği sosyal çevresinden uzaklaşıp yeni bir sosyal çevreye dahil olacağı için boşanmış kişiler bu sosyal ortam değişikliğinden etkilenirler.
6. *Ruhsal Boşanma*: Boşanma sürecinin en son ve zor atlatılan evresidir; ancak bireyler ruhsal olarak boşandıklarını anladıkları andan itibaren artık kendilerini bağımsız hissetmeyi de öğrenmeye başlarlar.

Bu aşamalar incelendiğinde boşanmanın aslında hukuksal bir boşanma süreci ile başlamadığı ve duygusal anlamdaki boşanmanın sonucu olarak hukuksal yollara başvurulduğu görülmektedir. Kersten (1990) ilişkilerinde sorun olduğunu ifade eden çiftlerle görüşme yoluyla yolunu yapmış olduğu araştırmasında, evlilik problemi yaşayan çiftlerin üç aşamadan geçtiği gözlemlenmiştir. Sorun yaşamaya başlayan çiftler ilk aşamada beklentilerinin karşılanmaması sonucu hayal kırıklıkları yaşamaya başlamaktadırlar ve artık birbirlerini olumsuz değerlendirmeye başlarlar. Fakat bu süreçte çiftlerin problem çözme ve beklentilerini karşılamaya yönelik çabaları bu aşamada devam etmektedir. Beklentilerinin ve çabalarının karşılığını göremeyen çiftler ikinci aşamada evliliklerinin onlara kattıkları ve onlardan aldıkları üzerine bir değerlendirme yapmaya başlar yani evliliğin olumlu ve olumsuz taraflarının değerlendirildiği süreçtir. Ayrılma ya da ilişkiyi sürdürme konusunda bir gelgitler yaşanmaktadır, bu da umudun bu aşamada hala tükenmediğinin göstergesi olarak kabul edilebilir. Üçüncü aşama umudun artık tükendiği, duygusal ve fiziksel uzaklaşmaların meydana geldiği bir aşamadır ve çiftlerin kafasında artık boşanma düşünceleri hakimdir. Bu üç süreç incelendiğinde hukuksal yola başvuru yapılmadan çiftlerin duygusal boşanma yaşadıkları ve hukuki anlamda fiziksel birlikteliğe de son verme kararı alındığı görülmektedir.

Boşanma kararı alan ve hukuki anlamda boşanma ile sonuçlanmış ailelerin özellikleri incelendiğinde, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 2014 yılı verilerine göre, görüşülen boşanmış bireylerin yarısından çoğu 35 - 49 yaş aralığındadır ve ortalama yaş toplam görüşülen kitlede kadınlarda 38, erkeklerde 42'dir. Boşanmış bireylerin sahip oldukları çocuk sayısına bakıldığında, yarısından fazlasının 1-2 çocuk sahibi olduğu ve boşanma sürecinde çocuğun varlığının boşanma kararını etkilemediği görülmektedir. Evlilik süresine göre boşanma yüzdesi incelendiğinde ise, Türkiye'de boşanmaların yüzde 26'sının evliliğin ilk beş yılı içinde, yüzde 47'sinin 10 yıldan fazla ilişkiye sahip olanlarda meydana geldiği görülmektedir (Tugut, 2015).

2.3. Boşanma Sebepleri

Türk medenini kanununda boşanma sebepleri 161-166. maddeler arasında aşağıdaki şekilde belirlenmiştir;

I.Zina

Madde 161'e göre, taraflardan biri zina yoluyla diğer tarafı aldatırsa, aldatılan taraf boşanma davası açabilir.

II. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış

Madde 162'ye göre, Eşlerden biri diğerinin hayatına kast ediyorsa, ona kötü muamelede bulunuyorsa ya da haysiyetini rencide edici davranışlarda bulunuyorsa, mağdur olan taraf, boşanma davası açabilir..

III. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme

Madde 163- Eşlerden birinin yüz kızartıcı, küçük düşürücü bir suça karışması veya onursuz bir hayat sürmesi halinde, diğer eşten, onunla birlikte yaşaması beklenemez ve bu eş boşanma davası açma hakkına sahiptir.

IV. Terk

Madde 164'e göre, eşlerden biri evliliğin kendisine yüklediği sorumluluklardan kaçmak amacıyla diğer eşi terk ettiği veya en az 6 ay boyunca geçerli bir neden olmaksızın ortak haneye geri dönmediği, diğer eşin isteğiyle mahkeme ya da noter kanalıyla yapılan ihtar da sonuçsuz kaldığı takdirde, terk edilen eş boşanma davası açma hakkına sahiptir.

V. Akıl hastalığı

Madde 165'ye göre, eşlerden birinin akıl sağlığı yerinde olmadığı için evlilik birliği dayanılmaz hale gelirse, akıl sağlığının yerine gelmeyeceği heyet raporuyla tasdik edilmesi koşuluyla, diğer eş boşanma davası açma hakkına sahip olur.

VI. Evlilik birliğinin sarsılması

Madde 166'e göre, karı kocaların evlilik birliği temelinden sarsılmış ise her iki taraf da boşanma davası açma hakkına sahiptir. Evliliğin devamı, taraflar ve çocuklar açısından artık bir yarar sağlamayacaksa boşanma kararı verilebilir. En az 1 yıl süren evliliklerde taraflardan biri dava açar, diğeri de davayı kabul ederse, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır ve mahkemece taraflar

bizzat dinlenilerek özgür iradeleriyle beyan verip vermedikleri kanaatine ulaşıldıktan sonra boşanmadan doğacak sonuçlar üzerinde mutabakat sağlanır ve boşanma gerçekleştirilir. (www.mevzuat.gov.tr).

Türk hukuk sisteminde, “boşanmanın Medeni Kanun’da belirlenmiş sebeplerden birine ve mahkemenin vereceği hükme dayanması görüşü” kabul edilmiştir. Boşanma mutlaka hâkim kararına dayanmalıdır. Boşanma sebepleri de yukarıda sıralandığı üzere sınırlı sayıda belirlenmiş olup bu sebepler dışında bir sebebe bağlı olarak boşanma davası açılmaz (Oşar-Şahin 2015).

Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (2016)’na göre, boşanmak için başvuruda bulunan çiftlerin beyan ettikleri boşanma sebeplerine bakıldığında hem erkekler hem de kadınlar için öne çıkan gerekçe sorumsuz ve ilgisiz davranmadır. Kadınların boşanma gerekçeleri içinde dayak, kötü muamele, aldatma, içki ve kumar alışkanlığı ve ekonomik nedenler öne çıkan gerekçelerdir. Kadının, erkeğin ailesine saygısız davranması, erkekler arasında en önemli boşanma sebebi olarak dikkati çekmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan tüm bireylere çeşitli ifadeler okunmuş ve bu ifadenin onlar için tek başına kesin bir boşanma gerekçesi olup olmadığı sorulmuştur. Tek bir defa aldatılmak bile hem kadın hem erkek için boşanma sebebi olarak görülürken; taraflardan birinin tedavisi zor bir hastalığa yakalanmış olması ya da bir tarafın sağlık sorunları nedeniyle çocuğunun olmayacağını bilmesi, boşanma sebebi olarak görülmemektedir (www.tbmm.gov.tr).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (2014) Türkiye boşanma nedenleri araştırması sonucuna göre, en çok görülen boşanma sebepleri arasında yakın çevrenin evliliğe müdahalesi (%40) ilk sırada yer alırken duygusal ilişkiler (%38) ikinci sıradadır. Bu sebepleri aldatma (%35), ekonomik sorunlar (%34) ve şiddet (%34) takip etmektedir. Yine eski eşinin veya kendisinin alışkanlıkları, (%31), yaşam tarzı (%25) veya değerleri (%20) nedeniyle evliliğinin sona erdiğini belirtenlerin oranı da azımsanmayacak seviyededir. Eşlerden birinin ev içi görev ve sorumlulukları yerine getirmemesi (%29) veya çocuk bakımıyla yeteri kadar ilgilenmemesi de (%18) boşanmaya yol açan nedenler arasındadır. Boşanma gerekçeleri arasında öne çıkan diğer nedenler ise cinsel hayat (%20), çalışma hayatı / işsizlik (%15), evlilik öncesi eşini yeteri kadar tanımamadır. Kadın ve erkek ayrı ayrı incelendiğinde ise, kadınların boşanma sebebi olarak belirttiği ilk beş sebep sırasıyla şiddet, alışkanlıklar, aldatma, duygusal ilişki ve ekonomik sorunlar iken erkeklerin belirttiği ilk eş sebep sırasıyla yakın çevre, duygusal ilişki, ekonomik sorunlar, aldatma ve ev içi görev ve sorumluluklar olarak belirtilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Boşanma Nedenleri Araştırmasına (2014) göre evlilikte yaşanan problemlerin seviyesi ne olursa olsun her zaman boşanmaya yol açmadığı belirtilmiş, diğer taraftan evlilikte yaşanan problemlerin çözülemeyip üst üste gelmesiyle boşanmaların gerçekleştiği durumlarla da sıklıkla karşılaşıldığı bildirilmiştir.

TÜİK tarafından 2013 yılında yapılan bir araştırmada hem kadınların hem de erkeklerin kesin boşanma sebebi olarak gördükleri olayların önem sırasına göre kadının kocasını aldatması, kadının kötü alışkanlıkları olması, kadının kocasına kötü muamelede bulunması, erkeğin kötü alışkanlıkları olması, erkeğin karısına kötü muamelede bulunması ve erkeğin karısını aldatması olduğu tespit edilmiştir.

Bakanlık, TÜİK ve meclis araştırmalarının yanı sıra birçok akademik tez ve makale boşanma nedenlerini belirleme yönelik çalışmalar yapmışlardır. Amato ve Previti (2003), kadınlar şiddet, ekonomik güçlük, alkol kullanımına yönelik sıkıntı, aile üyeleri ile sorunlar yaşasa dahi evliliklerini devam ettirmeye yönelik tutum içerisinde olmalarına rağmen eşinin kendisini aldatması boşanmak için tek başına bir karar olabilmekte olduğunu ifade etmiştir. Lawrence, Eldridge ve Christensen (1998) çiftler çocuk sahibi olduktan sonra dikkatin bebeğe ve bebek bakımına kayması, cinsel ilişki kalitesinin azalması, iletişim problemleri yaşanması ve erkeklerin yeni rol ve sorumluluklara uyum sağlayamaması gibi nedenlerden ötürü evlilik doyumunun azaldığı ve bu uyum sürecinde boşanma oranlarının yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Gökmen, Eralp Ve Atay-Kayış (2009) çalışmalarında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2016 yılı Aile Yapısı Araştırması verilerine dayanarak, gelir, eğitim, yaşanılan yer ve çocuk sahibi olma gibi etmenlerin ve internet ve internet kullanımıyla artan kumar ve bahis oyunlarının evliliğe olumsuz etkisi bulunduğunu dile getirmişlerdir.

Özügurlu (2006), eşlerin ilişkilerini bozan ve çatışmalara yol açan konuların, kocaları tarafından değer görmeme, devam eden iletişim problemi, esas problemin ortaya konulamaması, büyüklerin ilişkiye müdahil olması, ortak bir paylaşım ya da hedefin olmaması, iş ve sorumlulukların paylaşımı, ilgisizlik ve dışarıdaki hayatın eşlerle paylaşılmaması olduğunu ifade etmiştir.

2.4. Boşanma Süreci ve Boşanmaya Uyum

Gray (1978) boşanmanın zorlu bir süreç olduğundan ve bireylerin kendilerini yoğun stres altında hissettiklerinden bahsetmektedir. Yeni hayata uyum sağlanma sürecinin sancılı olmasını bireyin ruh sağlığını etkileyen bir durum olarak görmekte ve boşanmayı insan hayatının en önemli travmatik olaylarından biri olarak nitelendirmektedir.

Amato (2000), bazı yetişkin ve çocukların boşanmaya nispeten hızlı bir şekilde uyum sağlasa da bazılarının ise uzun vadeli sıkıntılar yaşadığını belirtmiş ve boşanma bazı bireylere fayda sağlarken, bazılarının ise iyilik hallerinde azalmalara neden olduğunu vurgulamıştır.

Sancaklı (2014)'nın boşanmış annelerin ve çocuklarının boşanma sürecine ilişkin yaşantılarının incelendiği araştırma sonucuna göre, boşanmanın anneler ve çocuklar üzerinde birçok

alt değişkene bağlı olarak olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu görölmektedir. Bu süreçte anneler olumsuz olarak en çok ekonomik, duygusal, düzen değişikliğine ilişkin güçlükler yaşadıklarını, olumlu olarak ise özgürlük, rahatlama ve olumsuzluklardan kaçınma olarak vurgulamışlardır. Kadınların boşanmadan sonrasındaki süreçte yaşadıkları maddi güçlükler, onları yeniden evlilik yapmaya iten bir neden olarak karşımıza çıkarken ekonomik gücü olan kadınlar için ise kötü giden bir evliliği sonlandırma konusunda cesaretlendirici bir etki yaratır (İlgar, 2009). Aktaş (2011)'ın araştırma sonucuna göre, boşandıktan sonra kadınlar daha çok yaşam yeri edinme, aile baskısı ve sosyal baskı gibi güçlüklerle karşılaşırken; erkeklerin boşanma sonrası aynı konularda belirgin bir güçlük yaşamadıkları görölmüştür.

Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (2016)'na göre, boşanmanın olası etkilerini aza indirmek için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2013 yılı Kasım ayında Boşanma Süreci Danışmanlığı Hizmeti başlatarak, bu kapsamda aile yapısını sağlamlaştırma, aile içi problemleri çözme becerisi kazandırma gibi bir amaçla yola çıkmış ve yapılan hizmetlerin değerlendirilmesi için bir çalıştay düzenlemiştir. Bakanlık bu bağlamda 432 personeline (psikolog, sosyal çalışmacı, psikolojik danışman) “Boşanma Süreci Danışmanlığı” eğitimi vermiştir. Ayrıca boşanma sonrası bireylerin ve aile kurumunun güçlü olarak devam edebilmesi için özel bir mekanizma olarak boşanma süreci danışmanlığı ile aile danışmanlığı sistemi, iş ve meslek danışmanlığı sistemi ile koordineli bir biçimde özel politika uygulanması gereken işsizlik ve mesleksizlik sorunu yaşayan boşanmış bireylere hizmet sunması gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle söz konusu kesimin boşanma sonrası süreçte boşanma süreci danışmanlığı sistemi marifetiyle takibi, izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir (www.tbmm.gov.tr).

2.5. Çocukların Boşanmadan Etkilenme Durumları

Boşanmanın evlilik birlikteliğini bitiren bireyler için zorluklarının yanında çocuklar için de stresli ve uyum sağlanması gereken bir durumdur. Cüceloğlu (1996), boşanmış aileye sahip olan çocuklar için üç temel sorunun ortaya çıktığını vurgulamıştır. Birincisi, boşanmanın çocuğun günlük yaşamına yönelik değişimleri beraberinde getirmesidir. Alışlageldik ortam ve çevreden kopma söz konusudur. İkinci sorun, çocuğun kaç yaşındayken ailesinin boşanmasını deneyimlediğidir. Boşanma gerçekleştiğinde çocuk çok küçük yaşlarda ise etkilenmesi de daha çok olacaktır. Boşanmadan sonra çocuğun anne ve babasından birinin yanında kalacak olması da üçüncü bir sorundur. Çocuklar genellikle anne ile kalırlar ve babalarını haftada bir kez ya da daha seyrek olarak görürler. Moore ve Hotch (1982), ergenler ile yaptıkları çalışmalarda, ergenlerin boşanma durumuna iki farklı tepki gösterdiklerini gözlemlemiştir. Bir grup ergen, agresif davranışlar göstermekte ve kendinden daha küçük çocuklarla zaman geçirmeyi tercih etmekte ve okul devamı ve akademik başarısında düşmeler gözükmektedir. İkinci grup ergen ise, bağımlılığa ihtiyaç duyduğu halde, bunu karşılayacak bir ebeveyne sahip olmadığı için erken bağımsız olmaya çalışmakta, bunun sonucunda erkeklerde anti-

sosyal davranış ve suça yönelme davranışları gelişirken, kızlarda arkadaş bağımlılığı ve erken başlayan cinsel aktiviteler yaşadıkları sonucuna ulaşılmaktadır.

Boşanma sürecini yaşayan ebeveynlerin durumu kabullenmeleri için bir yas süreci yaşadıkları gibi çocuklar da boşanma durumundan etkilenir ve bu duruma verdiği tepkilerin aşaması Fiyakalı (2008) tarafından şöyle ifade edilmiştir;

1. Boşanmayı kabul etmeyip inkâr etme
2. Boşanmayı yaratan nedenlere öfke duyma
3. Ebeveynleri birleştirme çabası içine girme
4. Depresyon ve çöküntü yaşama
5. Boşanma durumunu kabul etme

Bu aşamalar yetişkinlerin yaşadığı yas süreci aşaması ile benzeşmektedir. Çünkü boşanmayla birlikte ilk olarak güven duygusu sarsılır. Anne ve babalarının ayrılmasıyla yalnız kalmaktan korkan çocuklar “Birbirlerini terk ettikleri gibi beni de mi terk edecekler” acaba diye düşünürler. Bu sebeple hangi ebeveyn evden ayrılırsa, çocuklarıyla görüşeceği gün ve saatlere sadık kalmalı ve bu konuda istikrarlı hareket etmelidir (Türkarlan, 2007).

Boşanmanın çocuk üzerindeki kısa süreli etkisi ve uzun vadeli etkisi incelenmiştir. Lampel (1996) boşanmanın çocuk üzerindeki kısa süreli etkilerinin incelendiği araştırmasında, boşanmanın ardından gelen ilk 6-12 ayda çocuklar genellikle olumsuz bir dönem içindeyken bu 6 ile 12 aylık zaman diliminden sonra çocukların çoğunlukla bu olumsuz etkilerle başa çıkabildiği ve çocukların anne ve babalarının ayrılığını kabullenerek hayatlarına devam edebildikleri belirtilmektedir. Ailesi boşanan çocukların en fazla yaşadıkları kısa süreli olumsuz etkilerin depresif duygu durum ve içe kapanma olduğu bildirilmiştir. Anne ve babasının boşanmasının üzerinden en az 2 yıl geçmiş olan çocuklarla yapılan başka bir çalışmada, bu çocukların boşanmayla nasıl başa çıktıkları incelenmiş ve bu inceleme sonucunda, bu çocukların sinirlilik, problem çözememe ve dürtü kontrol problemleriyle daha çok karşılaştıkları bulunmuştur (Tein, Sandler ve Zautra, 2000). Böylece çocukların boşanmaya uyum sağlayabilmeleri için en az 2 yıla ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Çocukların boşanma sürecinden uzun vadeli etkilenme durumlarını inceleyen araştırmaların da mevcut olduğu görülmektedir. Huurre, Junkkari ve Aro, (2006)’ nun 16 yıllık ve oldukça kapsamlı bir izleme çalışmasında boşanmanın çocuk üzerindeki uzun süreli etkileri araştırılmış, anne ve babası kendisi çocukken boşanmış olan kadınların, anne ve babası evli olanlarla kıyaslandığında, yetişkinlik dönemlerinde psikolojik sorunlar yaşamaya daha açık oldukları bulunmuştur. Anne ve babası kendisi

çocukken boşanmış kadınlarda depresyon, genel sağlık sorunları ve psikosomatik belirtilerin de evli ailelerden gelenlere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak anne ve babası boşanmış kadınların sosyal ilişkilerinde de problemleri çözmekte zorlandıkları saptanmıştır. ebeveynleri boşanmış olan erkeklerde, kadınlarda olduğu gibi psikolojik sorunlar istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmamaktadır. Ancak anne ve babası boşanmış kadın ve erkeklerin, yetişkinlik yaşantılarında incelendiğinde eğitim düzeylerinin daha düşük olduğu, yüksek oranda işsiz kaldıkları, yaşamsal sorunlarıyla başa çıkamadıkları ve beden sağlıklarıyla ilgili daha fazla sorun yaşadıkları görülmektedir.

Tezcan (2017)'nin kendisi çocukken anne ve babası boşanmış ve evli kalan bireylerin kişilik yapılarını karşılaştırdığı ve farklı demografik değişkenler açısından incelediği araştırmasında, ebeveynleri 18 yaşından önce boşanmış 20-27 yaş arasındaki kişilerin depresyon, psikotik sapma, paranoya, şizofreni ve sosyal içe dönük seviyeleri anne-babası boşanmamış bireylere göre yüksek bulunmuştur. Ayrıca ebeveynleri boşanmamış 20-27 yaş arasındaki kişilerin kişilik örüntüleri cinsiyete göre incelendiğinde, erkeklerin psikotik sapma ve hipomani düzeyleri kadınlara göre daha yüksek, kadınların erkeklik-kadınlık düzeyleri ise erkeklere göre yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmalar, ebeveynlerden birinden ayrı kalmanın, ebeveyn çatışmalarının, maddi sıkıntıların ve yeni değişimlerin çocukların uyumunu etkilediğini (Amato, 2000), gösteriyor olmasına karşın Kurdek (1981), boşanmanın olumsuz etkilerinin yanında, yaşadığı deneyimler sonucu daha olgunlaşan çocukların da varlığına vurgu yapmıştır. Gardner (1974) ise boşanma durumunu ebeveynin çocuğa uygun dille anlatılmasının ve çocuğun ihtiyaçlarına uygun düzenleme yapılmasının yani ebeveynlerin boşanma sürecinin duygusal yıkımına kapılmadan çocuğun kavrayışına uygun bir yaklaşım sergilemesinin çocuğun sürece uyumunu kolaylaştırdığını başka bir deyişle tüm çocukların boşanma sürecinden aynı derecede etkilenmediğini ifade etmiştir. Bu bilgiler çocukların boşanma durumundan aynı şekilde etkilenmediği, boşanma durumuna atfedilen algı ile ilgili de olabileceğini göstermektedir.

Boşanmanın boşanan çiftler ve çocuklar için olumsuz etkileri üzerine araştırma sonuçlarının mevcut olması her zaman boşanmanın kötü bir durum olduğu anlamına gelmemektedir. Çatışmalı evlilik içerisinde yetişen çocukların da çatışmadan etkilenme durumları göz önüne alındığında bazı durumlarda boşanmanın daha iyi dahi olabileceği görülmektedir. Grych ve Fincham (1990) yaptıkları araştırmalarında düşmanca, saldırganca, çözümlenmemiş ve çocuk odaklı çatışmaların çocukların üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu ve eşler arasında yaşanan yoğun çatışmanın çocuklarda öfke, üzüntü ve çaresizlik duygularını ortaya çıkardığını belirtmiştir. Özellikle ailede yoğun bir huzursuzluk hakim olup boşanma sonrasında çocuğun daha ılımlı ve sakin bir ortama kavuşma imkanı olması halinde, boşanmanın çocuk için daha sağlıklı bir seçenek olacağı düşünülebilir. Boşanmanın sonuçları

her çocuk için farklı bir etki yaratacaktır, bu sebeple her boşanma olayı kendine has, çok boyutlu ele alınmalıdır (Akyüz,1978).

Yılmaz (2011)'in araştırmasına göre, ebeveynleri huzursuz bir evliliğe sahip bir ailede yetişen çocukların, boşanmış anne babası olan çocuklardan daha yüksek kaygı düzeyine sahip oldukları, daha düşük benlik algıları olduğu; ancak anne babası boşanmış çocukların ise evlilikleri sağlıklı olan anne babaların çocuklarına göre benlik algılarının daha düşük, kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Boşanma durumu eğer çiftler için ve çocuk için bir gereklilik ise, bu kararın çocukla paylaşılmasında ebeveynlerin rolüne vurgu yapılmaktadır. Boşanma kararı çocuğa açıklanırken anne-baba birlikte anlatmalı, hayatında bundan sonra ne gibi değişiklikler yaşayabileceği ve bu ayrılığın onu olan sevgilerinde bir değişiklik yapmayacağı vurgulanmalı, gerekirse bir uzman yardımı alınmalıdır (Yavuzer, 2003; Türkarlan, 2007). Anne ve babasının boşanma davası devam etmekte olan anneleriyle daha çok babalarıyla daha az görüştikleri, boşanma haberini annelerinden öğrendikleri ya da kendilerinin fark ettikleri ve anne babaları boşanacağı için çok üzgün olup sık sık ağladıkları belirlenmiştir (Sağlam, 2011).

2.6. Velayet

Türk medeni kanunda velayetle ilgili geçen genel mevzular ve maddeler aşağıdaki şekilde yer almaktadır;

Madde 335'e göre, 18 yaş altındaki tüm bireyler yani çocuklar, anne ve babalarının velayeti altındadırlar. Mahkemece velayetin kaldırılması kararı alınmadıkça velayet hakları anne ve babadan alınmaz. Yine mahkeme kararıyla vasi atanmadıkça 18 yaşını doldurmuş kısıtlı bireyler de anne ve babalarının velayeti altında bulunurlar.

Madde 336'ya göre, evlilik birliği sonlanmadığı sürece çocuğun velayet hakları her iki ebeveyn tarafından kullanılır. Fiili ya da resmi olarak ayrılık gerçekleşmişse, mahkeme kararıyla çocuğun velayet hakları anne ve babadan birine verilir. Anne ve babadan biri ölürse velayet hakkı sağ kalana bırakılırken; boşanma olduğu takdirde ise mahkeme kararıyla çocuğun bırakıldığı taraftadır.

Madde 337'ye göre, çocuk evlilik dışı dünyaya gelirse, velayet hakları annesine aittir; ancak annenin yaşı küçük, kısıtlı, ölmüş veya velayet hakları elinden alınmış olması halinde, mahkeme çocuğun yüksek yararı gereği çocuğa ya vasi tayin eder ya da onu babasına verir.

Madde 338'e göre, karı kocalar, reşit olmayan üvey evlatlarına da kendi çocukları gibi özen ve ilgi göstermek zorundadırlar. Eşlerden biri, eşinin velayeti altında bulunan ve kendileriyle

birlikte yaşayan çocuğa makul koşullar altında destek olur, asgari düzeyde de olsa ihtiyaçlarını karşılar.

Boşanma ile sonlandırılan evliliklerde çocukların durumu ile ilgili velayet konusunda Türk Medeni Kanununun 182 ve 183. maddelerinde yer verilmiştir. Kanunen çocuğun kimde kalacağı mevzuna ait maddeler TMK'da şu şekilde yer almaktadır;

Hâkimin takdir yetkisi

Madde 182'ye göre, mahkemece boşanma veya ayrılık kararı alınırken, anne ve baba dinlenir, eğer varsa çocuğun vasisi dinlenir, anne ve babanın hakları ve çocukla kuracakları kişisel ilişki de düzenlenir. Kişisel ilişki düzenlenirken, özellikle çocuğun sağlık, eğitim ve ahlaki gelişimi göz önünde bulundurulur. Çocuğun velisi olmayan ebeveyn de çocuğun eğitim ve gelişimi için maddi katkıda bulunmak zorundadır. Mahkeme bu giderleri her yıl için belli bir miktar artacak şekilde düzenler.

Durumun değişmesi

Madde 183'e göre, ebeveynlerden birinin başkasıyla evlenmesi, farklı bir yere taşınması veya ölmesi gibi zorunlu hallerde, mahkeme diğer tarafın talebi üzerine çocuğun velayet hakları ve kişisel ilişki düzenlemesiyle ilgili tedbirleri alır.

TMK da taraflardan birine velayetin verildiğine dair maddeler yer alıyor ancak Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 2016/15771E. 2017/1737K. sayılı kararıyla ortak velâyet düzenlenmesinin Türk kamu düzenine açıkça aykırı olmadığı ve Türk toplumunun temel yapısı ve temel çıkarlarını ihlal etmediği yönünde karar vermiştir. Bu kararın yani ortak velayetin TMK da yer almasının gerekliliğine yönelik çalışmalar sürmektedir (Apaydın, 2018).

Çocuğun velayeti annenin evi terk etme ve aldatma durumu, maddi durumun yeterli düzeyde olmaması gibi nedenler dışında daha çok anneye verilmektedir (Feyzioğlu ve Kuşçuoğlu, 2011). Çocuğun velayetini alan anneler, babaya olan öfke ve kırgınlıklarını çocuk üzerinden gidermeye çalışırken babaya olan kırgınlıklarını çocuğa yansıtma yolunu tercih edebilmektedir. Aynı zamanda bu dönemde çocuğa aşırı sevgi gösterme ve abartılı hediyeler alma gibi durumlar da görülebilmekte iken baba tam tersi de davranarak çocuktan ilgi ve alakayı kesmiş de olabilir. Tüm bunlar çocuğa zarar verici durumlar olarak karşımıza çıkmakta ve bir bakıma boşanmanın sonuçlarına çocuk katlanmak durumunda bırakılmaktadır (Yörükoğlu, 2002; Weilburger, 2008). Bu süreçte olgun ve bilinçli davranabilen ebeveynler çocukların sorularını yanıtızsız bırakmamalı, yeterli ve tatmin edici açıklama yapılmalıdır (Sancaklı, 2014).

2.7. Kişisel ilişki

Çocuğun velisi olmayan ebeveyninin de hukuki olarak çocukla kişisel ilişki kurma hakkı vardır(Serdar, 2007). Türk Medeni Kanunu'nun 182. maddesinde çocuğun velayet haklarını almamış/alamamış olan taraf ile çocuk arasında kişisel ilişkinin düzenleneceği belirtilmiştir (TMK m.182). Kişisel ilişki; belirlenen gün ve saatlerde; velayeti kullanma hakkına sahip olmayan anne, baba veya üçüncü kişiler ile çocuğa, birbirlerinden haberdar olma, birbirlerinin hayatında bulunma imkanı yaratan, aralarındaki sevgi ilişkisini kurabilme ve sürdürülebilmeye yönelik bir haktır (Özbay, 2009). Buna göre; çocuktan ayrı olan anne veya babanın çocuğun gelişimi ile ilgili bilgi sahibi olmasına, hısımlık ilişkisi sürdürmesine, yabancılaşmanın önlenmesine ve iki tarafın da ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlar (Akyüz, 1983.) Hakim anne, baba ve/veya vasiyi dinledikten sonra kişisel ilişkiyi düzenleyecektir (TMK m.182). Bu düzenlemeler sırasında çocuğun sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararlarının temel alınması gerekliliği belirtilmektedir (TMK m.182).

Kişisel ilişki kurulmasına yönelik TMK da yer alan maddeler aşağıdaki bilgileri içermektedir;

Madde 323-Anne ve/veya babalar, kendileriyle birlikte yaşamayan çocuğu ile makul zaman dilimlerinde kişisel ilişki tesis edilmesini isteyebilir.

Madde 324- Anne ve babalar, velayeti almamış olan ebeveyn ile çocuğun ilişkisini zarara uğratmamaya, çocuğun eğitimi ve gelişimini engellemekten kaçınmaya mecburdur. Eğer kişisel ilişki çocuğun huzurunu bozucu bir etki yaratıyor veya anne ve baba bu haklarını çocuğun yararına aykırı olacak şekilde istismar ediyorlarsa, çocuğu ciddi bir şekilde ihmal ediyorlarsa ya da buna benzer önemli sebepler söz konusu ise anne veya babanın kişisel ilişki kurma talebi reddedilebilir ve bu hak ellerinden alınabilir.

Madde 325- Olağandışı durumlarda Çocuğun yüksek yararı ilkesine aykırı olmadığı takdirde, anne ve baba dışındaki aile yakınlığı olan kişiler de çocukla kişisel ilişki tesis edilmesini talep edebilirler (www.mevzuat.gov.tr).

Boşanma gerçekleştiği andan itibaren anne ve babadan biri zorunlu olarak velayet haklarının kullanımını diğerine devredecektir. Buna karşılık bu ebeveynin çocukla düzenli olarak görüşebilmesi de kanunla güvence altına alınmıştır (TMK m.323). Kişisel ilişki kurma hakkı, soy bağından gelen vve sadece anne ve babaya değil akrabalara da tanınan bir haktır. Bu hak, anne ve babanın kişilik hakları kapsamına girdiği için bu haktan feragat etme niteliği taşıyan hiçbir anlaşmanın hukuki bir geçerliliği ve yaptırımı yoktur. 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 325 inci maddesi'ne bakıldığında,

olağandışı durumlar mevcut olduğunda çocuğun yüksek yararına aykırı olmamak kaydıyla, çocukla görüşebilmeyi istemek için üçüncü kişilere dava açma hakkı tanınmıştır. Örneğin gerekli koşulları sağladıkları takdirde büyük anne ve büyük babaların da torunlarıyla düzenli olarak görüşmek ve torunlarına da bu sevgiyi yaşatmak amacıyla görüşme hakları vardır. Özellikle türk aile yapısında amca, hala dayı, teyze gibi akrabalar da aile içinde sayıldığından, onların da çocukla görüşme hakları vardır; hatta bu hak, çocuğun velisinin rızası dahilinde olmasa dahi bu kişiler çocukla görüşmeyi talep edebilirler. Bu taleplerin kabul görmesi için tek koşul, olağandışı bir durumun varlığının ispat edilmesi ve çocuğun yüksek yararının öncelikli olarak gözetilmesidir (Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 2016).

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 326/3 üncü fıkrası hükmü gereğince mahkemece kişisel ilişki tesis edilinceye kadar, velayet haklarını elinde bulunduran ebeveynin rızası olmadan, diğer ebeveyn ve üçüncü şahıslar çocukla görüşme yapamazlar.

Boşanma sonrası çiftler birbirlerine olan kızgınlıklarını çocuklara yansıtarak diğer tarafla kişisel ilişki tesisini zedeleyecek kötüleme politikaları gütmeye eğiliminde olabilmektedir. Ebeveyn yabancılaşma sendromu denen bu durumla ilgili Güler (2017) ebeveyn yabancılaştırma sendromu ve boşanma adlı araştırmasında, ebeveyn yabancılaştırma sendromunun duygusal istismarın bir türü olduğunu, çocukların ruh sağlığı için en uygun ortamın anne-babanın uyum içinde olduğu aile ortamı olduğu belirtilmektedir.

2.8. Boşanma Konusunda Yapılmış Araştırmalar

Boşanma ile ilgili yapılmış araştırmalar eşlerin boşanma nedenleri, demografik bilgileri, boşanma sürecinden etkilenme durumları ve çocukların boşanma konusunda etkilenme durumları üzerinde odaklanmaktadır.

Güler (2014)'in boşanma sürecinde çocukların benlik saygısı depresyon ve kabul-red algısını incelediği araştırmasının sonucuna göre, boşanma aşamasında özellikle baba-çocuk ilişkisinin sekteye uğradığı, anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkisinin birbirlerini etkileyebildiği, çocuğun benlik saygısı ve depresyon düzeyinin, yanında yaşadığı ebeveyniyle ilişkisinden etkilendiği; yanında yaşamadığı ebeveyninden algıladığı kontrol duygusunun güçlenmesinin, çocuğun depresyon düzeyinin düşmesine neden olduğu; yanında yaşamadığı ebeveyniyle görüşme sıklığına göre algıladığı kabul-red ve kontrol düzeyinin de farklılaşabildiği anlaşılmıştır.

Sancaklı (2014)'nın boşanmış annelerin ve çocuklarının boşanma sürecine ilişkin yaşantılarının incelendiği araştırma sonucuna göre, boşanmanın anneler ve çocuklar üzerinde birçok alt değişkene bağlı olarak olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu görülmektedir. Bu süreçte anneler olumsuz olarak en çok ekonomik, duygusal, düzen değişikliğine ilişkin güçlükler yaşadıklarını, olumlu

olarak ise özgürlük, rahatlama ve olumsuzluklardan kaçınma olarak vurgulamışlardır. Ancak boşanmanın anneler üzerindeki olumlu etkileri çocuklar üzerinde görülmediği belirtilmiştir.

İyilikçi (2015)'nin boşanma aşamasındaki bireylerin yaşam doyum düzeylerini yordayan bazı değişkenlerin incelendiği çalışmada, boşanma aşamasındaki kişilerin kişilik özellikleri, kullandıkları başa çıkma stratejileri, çeşitli demografik özellikleri (cinsiyet v.b.) ve yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkileri incelenerek katılımcıların yaşam doyum düzeylerini yordayan değişkenler saptanmaya çalışılmıştır. Evlilik yılı azaldıkça bireylerin yaşam doyumlarının arttığı, çocuk sayısı 3 ve üçün üzerinde olanların yaşam doyum seviyelerinde düşüş olduğu görülmüştür. Ayrıca yaşam doyumunun başa çıkma stratejilerinden sadece kaçınma alt boyutu ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ve ters orantılı olarak değiştiği gözlenmiştir.

Kaynar (2016)'ın boşanma sürecindeki kişilerin baş etme becerileri, bilişsel çarpıtmalar, yılmazlık ve sosyal destek algıları açısından incelenmesi adlı araştırmasına göre, kadınların erkeklere göre kendilerini daha fazla suçladıkları ve 'öfke, korku, üzüntü, çaresizlik' duygularının daha yoğun olduğu görülmüştür. Ayrıca baş etme yollarının eğitim ve maddiyata göre değişebildiği, eğitim seviyesi düşük olanların daha fazla bilişsel çarpıtmalara sahip olduğu, eğitim seviyesi yüksek olan grubun ise daha fazla yılmazlık becerilerine sahip olduğu ve algılanan sosyal destek düzeylerinin eğitim durumuyla doğru orantılı bir artış gösterdiği görülmektedir.

Öztürk (2016)'ün boşanma sürecindeki kadınların bağlanma stilleri ile başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin demografik özelliklere göre anlamlı farklılık olup olmadığının incelendiği araştırmaya göre, boşanma sürecindeki kadınların yaşları, eğitim durumları, evlenme yaşları, evlenme şekilleri ve evlilik sayıları vb. durumları ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ayrıca bağlanmaya ilişkin kaçınma ve kaygı boyutu ile ilgili problem çözme, sosyal destek arama ve kaçınma stratejisi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Güney (2016)'in ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış olan lise öğrencilerinin yılmazlık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, her iki durumda da ergenlerde yılmazlık ve algılanan sosyal destek arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca anne babası birlikte olanların diğerlerine göre daha iyimser oldukları görülmüştür.

Ünaldı (2016)'nın ebeveynler arası çatışma ve boşanmanın çocuklarda görülen psikiyatrik bozukluklar ile ilişkisi adlı araştırmasında, ebeveynler arasındaki çatışma çocuktaki baba reddi algısı ile ilişkili bulunup, bu çocuklarda depresyon, anksiyete gibi içe atım bozuklukları sıklıkla görülmüştür. Ayrıca velayeti almayan ebeveynin çocuğun hayatında yer almaması, boşanmanın üzerinden geçen süre ve boşanma esnasındaki çocuğun yaşı çocuğun iyilik hali üzerindeki en fazla

etkili olan risk faktörleri olarak bulunmuştur. Çocuğun iyilik hali üzerindeki koruyucu faktörler ise, ebeveynler arası iletişimin kalitesi, tedavi imkânlarına ulaşım ve iyi sosyal destek olarak belirtilmiştir.

Tolungüç (2016)'ün boşanmanın 10-13 yaş grubundaki çocukların öz kavramları üzerindeki etkilerinin incelendiği araştırmasında, ebeveynlerin boşanma durumu 10-13 yaş grubu çocuklarının öz kavramını doğrudan etkilememekte olup çocukların kişisel özellikleri ve ebeveynlerine karşı davranışları dikkate alındığında boşanmanın öz kavramı üzerindeki etkisi ortaya çıkmaktadır.

Alkış (2016)'ın boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde denetim odağı ve öfke ifadetarzlarının karşılaştırılması adlı araştırmasında, öğrencilerin öfke ifade seviyelerinin ve denetim odaklarının bazı demografik özelliklerine göre nasıl etkilendiği amaçlanmış olup, ergenlerin öfkeyi ifade etme biçimlerinin, boşanma olgusundan önemli biçimde etkilenmediği ve anne- babası birlikte olanların aile ilişkileri için denetim odağı puanının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca boşanmış ailedeki ergenlerin denetim odakları ve öfke ifade tarzları kiminle yaşadıklarına, boşanmadan sonra geçen süre gibi birtakım hususlara göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Kotan (2016)'nın boşanmış ve boşanmamış ailelere sahip üniversite öğrencilerinde reddedilme duyarlılığının bağlanma stilleriyle ilişkisinin incelendiği çalışmasında, boşanmış ebeveynlere sahip bireylerin reddedilme duyarlılığının boşanmış ebeveynlere sahip bireylerin reddedilme duyarlılığı düzeyinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, reddedilme duyarlılığı yüksek olanların reddedilme duyarlılığı düşük olanlara göre korkulu bağlanma stilinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Tezcan (2017)'in ebeveynleri 18 yaşından önce boşanmış ve boşanmamış bireylerin kişilik örüntülerinin karşılaştırılması ve çeşitli demografik değişkenler açısından incelendiği araştırmasında, ebeveynleri 18 yaşından önce boşanmış 20-27 yaş arasındaki kişilerin depresyon, psikotik sapma, paranoya, şizofreni ve sosyal içe dönük seviyeleri anne-babası boşanmamış bireylere göre yüksek bulunmuştur. Ayrıca ebeveynleri boşanmamış 20-27 yaş arasındaki kişilerin kişilik örüntüleri cinsiyete göre incelendiğinde, erkeklerin psikotik sapma ve hipomani düzeyleri kadınlara göre daha yüksek, kadınların erkeklik-kadınlık düzeyleri ise erkeklere göre yüksek olduğu görülmektedir.

Canlı (2017)'nin anne- babası boşanmış 12-15 yaşındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve depresyon düzeylerinin karşılaştırılması adlı araştırmasında, ebeveynleri boşanmış çocukların depresyon ve benlik saygısı seviyeleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiş olup, 14 yaşında olanların depresyon puan ortalamaları 12 yaşında olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca benlik saygısı aile yapısı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiş ve geniş ailesi olanların benlik saygısı puan ortalamaları çekirdek aileye sahip olanlara göre daha yüksek çıkmıştır.

Kasuto (2017)'nin boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarına göre öz saygı ve ruh sağlığı değişkenlerinin incelendiği araştırmasında, boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelere göre depresyon, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, saldırgan davranışlar ve öz saygı problemleri gibi durumlar ile karşılaştıkları tespit edilmiştir.

Kırdök (2017)'ün boşanmış ve boşanmamış ebeveyne sahip bireylerin depresyon, aleksitimi ve öfke düzeylerinin ilişkisini incelediği araştırmasında, boşanmış ve boşanmamış aileye sahip kişilerin depresyon düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmemiş, ebeveynlerin boşanma durumuna göre öfke ölçeğinin alt boyutu olan öfke dışı vurum ve aleksitimi ölçeğinin alt boyutu olan dışı dönük düşünce boyutu boşanmış aileye sahip kişilere göre yüksek bulunmuştur.

Ercan (2017)'nin aile danışmanlığı almayı kabul eden ve reddeden evli çiftlerde boşanmayı düşünme nedenleri adlı araştırmasında, henüz resmi bir boşanma davası olmayıp boşanma öncesi süreçte olan çiftlerin ana sorunlarının iletişim ve beklenti problemi, geçimsizlik ve aldatılma olarak sıralandığı tespit edilmiştir. Yine evliliklerinde sorunlar yaşayan bireylerden aile danışmanlığı almayı reddeden grup sayısı çok az olmakla birlikte başvuruya çift olarak gelenlerin aile danışmanlığını almayı daha fazla kabul ettiği görülmektedir.

Kalakavan ve Büken (2017)'in Boşanma Davalarında Çocuğun Velayet Hakkı İçin Uygun Ebeveynin Belirlenmesi adlı araştırmasında, çocuğun velayet hakkı kararının azami önem arz ettiği ve bu hususta ebeveynler arasındaki tercihin yapılması görevinin mahkemeye ait olduğu belirtilmekte ve uygun ebeveynle yetişmeyen çocuklarda psikolojik veya fiziksel problemlerin ortaya çıkabildiği bildirilmektedir.

Akkaya (2014)'nin boşanma davasında alınabilecek geçici hukuki korumalar veya hakimin müdahalesi yoluyla çocuğun korunması kapsamında zorunlu arabuluculuk ve boşanma süreci (aile) danışmanlığı adlı araştırmasında, çocuğun psikolojik, fizyolojik ve ahlaki gelişiminin tehlike halinde olması durumunda çocuğun korunmasına yönelik hakim taraflara aile arabuluculuğu, aile danışmanlığı veya başka çözüm yollarına başvuruları talimatı verebilmelidir veya mevcut hükümler çerçevesinde ebeveynlere bu konuda geçici bir önlem olarak bilgilendirme toplantılarına katılma zorunluluğu getirilmelidir. Bununla birlikte bu konuda açık bir yasal düzenlemenin yapılması hakimin işini daha da kolaylaştıracağı görülmektedir. Ayrıca burada amaç çocuğun çıkarlarını korumak olduğu için bu konuda hakimin alabileceği önlemlerin türü de sınırlandırılmamış olup, hakime geniş takdir yetkisi verilmiştir.

Eroğlu ve Topkaya (2018)'nin boşanma ile İlgili Uyum Güçlüğü Çeken Çocuklarda Kişilik Özellikleri ve Benlik Kavramı araştırmasında, boşanma sonrasında uyum problemi olan öğrencilerin kendilerini endişeli, kötü huylu ve sabırlı bireyler olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Ferah (2019)'ın boşanma sürecindeki bireylerde depresyon anksiyete stres ve dini başa çıkma arasındaki ilişkisini incelediği araştırmasında, katılımcıların olumlu dini başa çıkma ortalamasının olumsuz dini başa çıkma ortalamasına oranla daha yüksek olduğu ve olumlu dini başa çıkma davranışlarına daha sık başvurdukları görülmektedir. Ayrıca katılımcıların olumlu dini başa çıkmanın dini yakınlaşma boyutunun diğerlerine oranla depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile daha çok ilişkili olması bu araştırmanın dikkat çeken sonuçlarından biridir.

Sağlam ve Aylaz (2017)'in çeşitli değişkenler açısından boşanmış bireylerin özelliklerini incelediği araştırmasında, kadınların erkeklere oranla boşanmak için hemen dava açma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca kadınların boşanma nedenlerinin başında şiddet ve baskı gelirken erkeklerde ise ilk sırayı eşinin kendi ailesinin etkisinde kalması gelmektedir.

Kuru (2018)'nin anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocukların depresyon belirtilerinin anne-baba tutumları açısından incelediği araştırmasında, boşanmış ebeveynlerin boşanmamış ebeveynlere göre demokratik davranış ortalamaları düşük, otoriter ve koruyucu davranış ortalamalarının yüksek çıktığı görülmektedir. Ayrıca boşanmanın çocuklarda depresyon düzeyini arttırdığı tespit edilmiş olup boşanmış ebeveynlere sahip öğrencilerin depresyon düzeyi, birlikte-evli ailesi olan öğrencilerin depresyon düzeyinden neredeyse 3 kat fazla olduğu görülmektedir.

Şentürk-Dızman (2019)'nın sosyal medyanın boşanmaya etkileri adlı araştırmasında, sosyal medya ortamları ile birlikte hızla artan sanal ilişkilerin sorumluluk almak istemeyen kişilerin evliliklerden kaçınmalarına ya da eşlerin ayrılmasına neden olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bağımlılığa sebebiyet vermesi ile de psikolojik rahatsızlıklara yol açmakta ve asosyalleştirdiği tespit edilmiştir.

Ahrons (2007)'un boşanma sonrası aile bağları: çocuklar için uzun süreli çıkarımlar adlı araştırmasında, ebeveynlerinin boşanmasından 20 yıl sonra görüşülen çocuklarda, bu süre boyunca çocukların çoğu bir veya iki ebeveynde yeniden evlendiğine şahit olduğunu ve bu çocukların üçte biri yeniden evlenmeyi boşanmadan daha stresli olarak hatırladığı görülmektedir. Hem annesinin hem de babasının yeniden evlenmesine şahit olanların üçte ikisinin babalarının yeniden evlenmelerinin annelerinden daha stresli olduğunu belirtmişlerdir.

İlhan, Yöntem, Köksal ve Sarıkaya (2018), evlilik rol beklentilerinin boşanma göstergeleri üzerindeki yordayıcı gücünü inceledikleri araştırmanın sonucuna göre, eşitlikçi evlilik rol beklentisi boşanma göstergeleri ile negatif ve anlamlı bir ilişkiye sahip iken geleneksel evlilik rol beklentisi boşanma göstergeleri ile anlamlı ilişkiye sahip olamadığı görülmüştür.



BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, zaman çizelgesi, veri toplama araçları ve veri çözümleme teknikleri yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, genel tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenden alınan bir grup ya da örneklem üzerinde yapılan tarama modelidir (Karasar, 2011).

Araştırmanın verileri boşanmış ve boşanma sürecinde olan annelerden toplandığı için araştırmanın örnekleme yöntemi “amaçlı örnekleme yöntemi”dir. Amaçlı örnekleme, derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir (Karasar, 2011).

3.2. Araştırma Evren ve Örnekleme

Araştırma evrenini İzmir ilinde boşanma sürecinde ve/veya boşanmış olup, mahkemece çocuklarının velayet hakları ve/veya çocuklarıyla kişisel ilişki tesis edilmesi beklenen anneler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, İzmir Bayraklı Adliyesi Aile Mahkemeleri’nde boşanma sürecinde ve/veya boşanmış olup, mahkemece çocuklarının velayet hakları ve/veya çocuklarıyla kişisel ilişki tesis edilmesi beklenen 114 anne oluşturmaktadır. Örneklemdaki annelere ait demografik bilgiler tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Annelere Ait Değişkenlere İlişkin Bilgiler

Değişkenler	Boşanma Sürecinde Olan	N	Boşanmış Olan	N
Sayı		74		40
Yaş	Yaş Ortalaması 32,2	23-45	Yaş Ortalaması 31,8	23-45
Eğitim Düzeyi	Okur Yazar	2/-	Okur Yazar	1/-
	İlkokul mezunu/terk	10/-	İlkokul mezunu/terk	3/-
	Ortaokul mezunu/terk	12/-	Ortaokul mezunu/terk	12/2
	Lise mezunu/terk	20/4	Lise mezunu/terk	12/1
	Üniversite mezunu/terk	15/7	Üniversite mezunu/terk	7/1
	Lisansüstü mezunu/terk	4/-	Lisansüstü mezunu/terk	1/-
Annenin Çalışma Durumu	Evet	50	Evet	27
	Hayır	24	Hayır	13
Geçimini Kimler Sağlıyor	Eşim	5	Eşim	6
	Ailem	19	Ailem	11
	Kendim	50	Kendim	23
Çocuk Sayısı	1	40	1	19
	2	31	2	19
	3	2	3	2
	4	1	4	0
Annenin Yetiştigi Aile Tipi	Otoriter aile	9	Otoriter aile	8
	İlgisiz Aile	7	İlgisiz Aile	4
	Demokratik Aile	58	Demokratik Aile	28
Boşanma Sebepleri	Fiziksel şiddet	42	Fiziksel şiddet	10
	Cinsel şiddet	18	Cinsel şiddet	1
	Ekonomik şiddet	37	Ekonomik şiddet	16
	Duygusal şiddet	39	Duygusal şiddet	14
	Fikir ayrılığı	39	Fikir ayrılığı	21
	Hakaret-Küfür-Tehdit vb	36	Hakaret-Küfür-Tehdit vb	17
	Kötü alışkanlıklar	23	Kötü alışkanlıklar	13
	Aldatma	22	Aldatma	16
	Ekonomik geçimsizlik	18	Ekonomik geçimsizlik	7
	Göç nedeniyle uyum sağlayamama	2	Göç nedeniyle uyum sağlayamama	3
	Kıskançlık	14	Kıskançlık	12
	Sağlık sorunları	8	Sağlık sorunları	2
	Aileler arası sorunlar	20	Aileler arası sorunlar	9
	Taraflarla aile arasındaki sorunlar	9	Taraflarla aile arasındaki sorunlar	5
	Diğer sorunlar	0	Diğer sorunlar	1

Tablo 1 incelendiğinde örneklemdaki annelerden 74'ü boşanma sürecinde, 40'ı ise boşanma sürecini tamamlamıştır. Annelerin yaşları 23-45 arasında değişmekte iken, annelerin 77'si herhangi bir işte çalışmaktadır. Herhangi bir işte çalışmadığını ifade eden anneler geçimlerini eşlerinin ya da ailelerinin sağladığını ifade etmişlerdir. Boşanmış ya da boşanma sürecinde olan annelerin sahip oldukları çocuk sayısı sırasıyla bir, iki, üç ve dört tanedir. Annelerin kendi yetiştikleri aile tiplerini algılama biçimleri daha çok demokratik aile tipi iken, otoriter ve ilgisiz aile tipine sahip olduğunu düşünen anneler de mevcuttur. Ayrıca ebeveynlerin boşanma sebeplerine baktığımızda ise, fiziksel şiddet, duygusal şiddet, ekonomik şiddet, fikir ayrılığı ve hakaret, küfür, tehdit vb. ön plana çıkmakta iken kötü alışkanlıklar, aldatma, kıskançlık, aile arası sorunlar da boşanma sebeplerinin bir kısmını oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

3.3.1. Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği (Child Parent Relationship Scale)

Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği (ÇAIÖ), Robert C. Pianta tarafından (1992) anne-baba çocuk ilişkisini anlamak amacı ile geliştirilmiştir. Ölçeğin maddeleri hazırlanırken anne çocuk etkileşimi literatüründen, bağlanma teorisinden ve Bağlanma Q-Set (Waters ve Dean, 1985) ölçeğinden yararlanılmıştır. Ölçeğin uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından yapılmıştır.

Ölçeğin orijinali 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Çatışma alt boyutu 14 madde, Bağlanma alt boyutu 6 madde ve Olumlu İlişki alt boyutu 10 madde olmak üzere toplam 30 maddeden oluşmuştur. Ölçek 5'li likert tipi bir ölçek olup (1) Kesinlikle uygun değil, (5) Kesinlikle Çok Uygun arasında yanıtlanmaktadır. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır. (1) Kesinlikle uygun değil 5 puan, (5) Kesinlikle çok uygun 1 puandır.

Ölçeğin normları 4,5-5,5 yaşlarında çocukları olan 714 anne babadan elde edilmiştir. Sonuçlara göre her bir alt boyut için Cronbach alfa katsayıları sırasıyla Çatışma .83, Olumlu ilişki boyutu .72 ve Bağlanma .50'dir. National Institute of Child Health and Human Development (Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişimi Enstitüsü) kapsamında yapılan çalışmada CPRS ölçeği kullanılmış, 10 farklı eyaletten veriler elde edilmiş, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 1364 çocuğun annesine ölçek uygulanmış, 1 yıl sonra ölçeğin tekrar uygulaması yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik açısından yeterli olduğuna karar verilmiştir (Pianta, 1992).

3.3.2. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu'nda katılımcılara bunun gönüllü bir çalışma olduğu, dava süreciyle hiçbir ilgisi olmadığı, kimlik ve iletişim bilgilerini vermemeleri gerektiği, soruları, 4-6 yaş aralığında olan

tek bir çocuğu göz önünde bulundurarak cevaplamaları ve ölçekte yer alan hiçbir soruyu boş bırakmamaları gerektiği vurgulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu'nun temasını, çocuğun birlikte yaşamadığı ebeveyniyle görüşmelerinin niteliği ile anne babanın yaşı, eğitim durumu, çocuğa ait kişisel bilgiler, çocukla görüşme durumları ve ortaya çıkabilecek olası sorunları içeren bir takım bilgiler temellendirmektedir.

Kişisel Bilgi Formu'na göre soruları cevaplayan anne eğer velayeti elinde bulunduruyor ve çocukla birlikte yaşıyorsa kişisel ilişki kurmakla ilgili 16-19. soruları cevaplamamaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri SPSS paket programında tanımlanarak, boşanmış ve boşanma sürecinde olan çocukların anne ilişkisinin demografik değişkenler açısından incelenmesi için bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Ayrıca, Anova analizinin yapılamadığı durumların analizinden non parametrik karşılığı olan Kruskal Wallis H-Test kullanılmıştır.

3.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Ölçeğin Türkçe formunda 4-6 yaş çocuklara sahip 234 anneden veri toplanarak uyarlama çalışması yapılmış ve toplam için iç tutarlılık katsayısı (cronbach alfa) .73 olarak çıkmıştır. Bu çalışmada toplam için iç tutarlılık katsayısı .82 olarak çıkmıştır ve güvenilirlik açısından analize uygundur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde boşanmış ve boşanma sürecinde olan annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri ve bu ilişkilerin demografik değişkenler açısından incelenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilecektir. Bulgular alt problem cümlelerine göre ayrı başlıklar altında incelenerek tablo ve yorumlar halinde sunulmuştur.



4. 1. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun cinsiyetine göre çocuk-anne ilişkilerinde anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun cinsiyetine göre çocuk-anne ilişkisi ölçeği ortalamalarına ait ortalama sonuçları tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Çocuğun Cinsiyetine göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Ortalamalarının İncelenmesi

Boşanma Durumu	Anne-Çocuk İlişkisi		N	\bar{x}	Sd	p
	Cinsiyet					
Boşanma Sürecinde	Kız		36	44,8	12,9	0,73
	Erkek		37	43,9	9,9	
Boşanmış	Kız		20	48	14,5	0,76
	Erkek		19	46,8	7,5	

Tablo 2 incelendiğinde, boşanma sürecinde ($p>.05$) ve boşanmış ($p>.05$) olan ailelerde çocuğun cinsiyetine göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir deyişle boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri çocuğun cinsiyetine göre değişmemektedir.

4. 2. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun yaşına göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun yaşına göre çocuk-anne ilişkisi ölçeği puanlarına ait sonuçlar tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Çocuğun Yaşına Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları

Boşanma Durumu	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Boşanma Sürecinde	Gruplar arası	57,613	2	28,806	0,219	0,804	-
	Gruplar İçi	9066,707	69	131,402			
	Toplam	9124,319	71				
Boşanmış	Gruplar arası	1212,859	2	606,429	5,702	0,007	5-6 yaş
	Gruplar İçi	3828,833	36	106,356			
	Toplam	5041,692	38				

Tablo 3 incelendiğinde, boşanma sürecinde olan ailelerde çocuğun yaşına göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$). Yani boşanma sürecinde olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri çocuğun yaşına göre değişmemektedir. Fakat boşanma sürecini tamamlamış olan yani boşanmış ailelerde çocuğun yaşına göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Başka bir deyişle boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri çocuğun yaşına göre değişmektedir. Bu farkın hangi yaş grubu arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, beş yaş çocukların ($\bar{x}=59$) anne-çocuk ilişkisinin altı yaş çocukların ($\bar{x}=44$) anne-çocuk ilişkisinden daha olumlu olduğu bulunmuştur.

4. 3. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun ailedeki sırasına göre çocuk-anne ilişkileri anlamlı farklılaşmakta mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun ailedeki sırasına göre çocuk-anne ilişkisi ölçeği puanlarına ait sonuçlar tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Çocuğun Ailedeki Sırasına Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları

Boşanma Durumu	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Boşanma Sürecinde	Gruplar arası	576,765	4	144,191	1,147	0,342	-
	Gruplar İçi	8550,249	68	125,739			
	Toplam	9127,014	72				
Boşanmış	Gruplar arası	147,412	2	73,706	0,530	0,593	-
	Gruplar İçi	4863,667	35	138,962			
	Toplam	5011,079	37				

Tablo 4 incelendiğinde, boşanma sürecinde ($p > .05$) ve boşanmış ($p > .05$) olan ailelerde çocuğun ailedeki sırasına göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir deyişle boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri çocuğun ailedeki sırasına göre değişmemektedir.

4. 4. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annelerin kendilerini boşanmadan sorumlu hissedip hissetmemelerine göre çocuk-anne ilişkilerinde anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annelerin boşanmadan kendilerini sorumlu hissedip hissetmemelerine göre çocuk-anne ilişkisi ölçeği ortalamalarına ait sonuçlar tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Annelerin Boşanmadan Kendilerini Sorumlu Hissedip Hissetmemelerine Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Ortalamalarına Ait T-Testi Sonucu

Boşanma Durumu	Anne-Çocuk İlişkisi		N	\bar{x}	Sd	p
	Boşanmadan Sorumlu Hissetme					
Boşanma Sürecinde	Evet		9	45,66	9,44	0,715
	Hayır		65	11,54	11,54	
Boşanmış	Evet		9	46,55	7,21	0,792
	Hayır		31	47,73	12,61	

Tablo 5 incelendiğinde, boşanma sürecinde ($p>.05$) ve boşanmış ($p>.05$) olan ailelerde annenin boşanmada kendini sorumlu hissedip hissetmediğine göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir deyişle boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annelerin boşanmadan kendini sorumlu hissedip hissetmemelerine göre değişmemektedir.

4. 5. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annelerin çocukla görüşme sıklığına göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annelerin çocukla görüşme sıklığına göre çocuk-anne ilişkisi ölçeği puanlarına ait sonuçlar tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Annelerin Çocukla Görüşme Sıklığına Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boşanma Durumu	Görüşme Sıklığı	n	Sıra Ort.	Sd	Kareler Ortalaması	p	Anlamlı Fark
Boşanma Sürecinde	Haftada birden daha sık	3	10,33	4	8,348	0,080	-
	Haftada bir	2	1,50				
	İki haftada bir	4	5,50				
	Ayda bir	-					
	Ayda birden daha az	2	8,50				
	Hiç göremiyorum	3	10,67				
	Haftada birden daha sık	4	4	2	0,083	0,959	-
Boşanmış	Haftada bir	2	3,75				
	İki haftada bir	-					
	Ayda bir	-					
	Ayda birden daha az	1	4,50				
	Hiç göremiyorum	-					

Tablo 6 incelendiğinde, boşanma sürecinde ($p>.05$) ve boşanmış ($p>.05$) olan ailelerde kişisel ilişki tesisinde annenin çocukla görüşme sıklığına göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir deyişle boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin çocuğu ile görüşme sıklığına göre değişmemektedir.

4. 6. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annelerin çocukla görüşme sürelerine göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annelerin çocukla görüşme sürelerine göre çocuk-anne ilişkisi ölçeği puanlarına ait sonuçlar tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Annelerin Çocukla Görüşme Sürelerine Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boşanma Durumu	Görüşme Süresi	n	Sıra Ort.	Sd	Kareler Ortalaması	p	Anlamlı Fark
Boşanma Sürecinde	Haftada birden daha sık yatılı	1	6	5	10,676	0,058	-
	Haftada birden daha sık gündüzlü	2	12,5				
	Haftada bir yatılı	2	1,5				
	Haftada bir gündüzlü	-					
	İki haftada bir yatılı	2	7,5				
	İki hafta bir gündüzlü	2	35				
	Ayda bir yatılı	-					
	Ayda bir gündüzlü	-					
	Ayda birden daha az yatılı	-					
	Ayda birden daha az gündüzlü	4	8,75				
Boşanmış	Haftada birden daha sık yatılı	4	4	3	0,333	0954	-
	Haftada birden daha sık gündüzlü	-					
	Haftada bir yatılı	1	3				
	Haftada bir gündüzlü	1	4,5				
	İki haftada bir yatılı	-					
	İki hafta bir gündüzlü	-					
	Ayda bir yatılı	-					
	Ayda bir gündüzlü	-					
	Ayda birden daha az yatılı	1	4,5				
	Ayda birden daha az gündüzlü	-					

Tablo 7 incelendiğinde, boşanma sürecinde ($p>.05$) ve boşanmış ($p>.05$) olan ailelerde kişisel ilişki temininde annenin çocukla görüşme sürelerine göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir deyişle boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin çocuğu ile görüşme sürelerine göre değişmemektedir.

4. 7. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde yaşanan ebeveyn sorunlarına (boşanma sebeplerine) göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde yaşanan ebeveyn sorunlarına göre çocuk-anne ilişkisi ölçeği puanlarına ait sonuçlar tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8
Yaşanan Ebeveyn Sorunlarına Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları

Boşanma Durumu	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Boşanma Sürecinde	Gruplar arası	1244,122	8	155,515	1,263	0,279	-
	Gruplar İçi	7882,892	64	123,170			
	Toplam	9127,014	72				
Boşanmış	Gruplar arası	494,589	6	82,431	0,580	0,743	-
	Gruplar İçi	4547,104	32	142,097			
	Toplam	5041,692	38				

Tablo 8 incelendiğinde, boşanma sürecinde ($p>.05$) ve boşanmış ($p>.05$) olan ailelerde yaşanan ebeveyn sorunlarına göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir deyişle boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri yaşanan ebeveyn sorunlarına yani ebeveynlerin boşanma sebeplerine göre değişmemektedir.

4. 8. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocukla birlikte yaşamayan annelerin kişisel ilişki tesisini hangi şartlarda gerçekleştirdiğine göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocukla birlikte yaşamayan annelerin kişisel ilişki tesisini hangi şartlarda gerçekleştirdiğine göre çocuk-anne ilişkisi ölçeği puanlarına ait sonuçlar tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Annelerin Çocukla Görüşmeyi Hangi Şartlarda Gerçekleştirdiğine Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boşanma Durumu	Görüşmenin Hangi Yolla Gerçekleştiği	n	Sıra Ort.	Sd	Kareler Ortalaması	p	Anlamlı Fark
Boşanma Sürecinde	Kendim gidip alıyorum	8	5,13	2	2,114	0,347	-
	Kendisi geliyor	-					
	Karşı taraf getiriyor	-					
	Ortak bir noktada buluşuyoruz	1	8				
	Belli bir düzen yok	2	8,5				
Boşanmış	Kendim gidip alıyorum	3	4,67	2	1,407	0,495	-
	Kendisi geliyor	-					
	Karşı taraf getiriyor	2	2,5				
	Ortak bir noktada buluşuyoruz	-					
	Belli bir düzen yok	2	4,5				

Tablo 9 incelendiğinde, boşanma sürecinde ($p>.05$) ve boşanmış ($p>.05$) olan ailelerde kişisel ilişki temininde annenin çocukla görüşmeyi hangi şartlarda gerçekleştirdiğine göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir deyişle boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin çocuğu ile görüşmeyi hangi yolla gerçekleştirdiğine göre değişmemektedir.

4. 9. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocukla birlikte yaşamayan annelerin kişisel ilişki tesisinde yaşadığı sorunlara göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocukla birlikte yaşamayan annelerin kişisel ilişki tesisinde yaşadığı sorunlara göre çocuk-anne ilişkisi ölçeği puanlarına ait sonuçlar tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10
Annelerin Çocukla Görüşmede Yaşadığı Sıkıntılara Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boşanma Durumu	Görüşmede Yaşanılan Sorunlar	n	Sıra Ort.	Sd	Kareler Ortalaması	p	Anlamlı Fark
Boşanma Sürecinde	Babası görmeme engel oluyor	5	9,40	3	2,284	0,516	-
	Çocuğum benimle görüşmek istemiyor	1	9				
	Çocuğumu icra kanalıyla almak zorunda kalıyorum	-					
	Çocuğumu hiçbir şekilde alamıyorum	-					
	Diğer Sebepler	1	8				
	Sorun olmuyor	7	5,86				
Boşanmış	Babası görmeme engel oluyor	1	5,50	1	1,412	0,235	-
	Çocuğum benimle görüşmek istemiyor	-					
	Çocuğumu icra kanalıyla almak zorunda kalıyorum	-					
	Çocuğumu hiçbir şekilde alamıyorum	-					
	Diğer sebepler	-					
	Sorun olmuyor	5	3,10				

Tablo 10 incelendiğinde, boşanma sürecinde ($p > .05$) ve boşanmış ($p > .05$) olan ailelerde kişisel ilişki tesisinde annenin çocukla görüşmede yaşadığı sorunlara göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir deyişle boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin çocuğu ile görüşme konusunda göre yaşadığı sorunların çeşidine göre değişmemektedir.

4. 10. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annenin eğitim durumuna göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annenin eğitim durumuna göre çocuk-anne ilişkisi ölçeği puanlarına ait sonuçlar tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11
Annenin Eğitim Durumuna Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları

Boşanma Durumu	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Boşanma Sürecinde	Gruplar arası	1431,826	7	204,547	1,728	0,118	-
	Gruplar İçi	7695,188	65	118,388			
	Toplam	9127,014	72				
Boşanmış	Gruplar arası	51,744	20	2,587	0,554	0,898	-
	Gruplar İçi	84	18	4,667			
	Toplam	135,744	38				

Tablo 11 incelendiğinde, boşanma sürecinde ($p>.05$) ve boşanmış ($p>.05$) olan ailelerde annenin eğitim seviyesine göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir deyişle boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin eğitim durumuna göre değişmemektedir.

4. 11. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun annenin yanında kalma durumuna göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun annenin yanında kalma durumuna göre çocuk-anne ilişkisi ölçeği puanlarına ait sonuçlar tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Çocuğun Annelerin Yanında Kalma Durumlarına Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Ortalamalarına Ait T-Testi Sonucu

Boşanma Durumu	Anne-Çocuk İlişkisi		N	\bar{x}	Sd	p
	Çocuğun Annenin Yanında Kalma Durumu					
Boşanma Sürecinde	Evet		60	44,74	11,996	0,562
	Hayır		14	42,78	7,526	
Boşanmış	Evet		32	46,50	2,131	0,271
	Hayır		8	51,85	7,244	

Tablo 12 incelendiğinde, boşanma sürecinde ($p>.05$) ve boşanmış ($p>.05$) olan ailelerde çocuğun annenin yanında kalma durumuna göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir deyişle boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri çocuğun annenin yanında kalıp kalmama durumuna göre değişmemektedir.

4. 12. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annenin yaşına göre çocuk-anne ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annenin yaşına göre çocuk-anne ilişkisi ölçeği puanlarına ait sonuçlar tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Annenin Yaşına Göre Çocuk-Anne İlişkisi Ölçeği Puanlarına Ait ANOVA Sonuçları

Boşanma Durumu	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Boşanma Sürecinde	Gruplar arası	311,429	2	155,715	1,236	0,297	-
	Gruplar İçi	8815,585	70	125,937			
	Toplam	9127,014	72				
Boşanmış	Gruplar arası	350,522	2	175,261	1,345	0,273	-
	Gruplar İçi	4691,171	36	130,310			
	Toplam	5041,692	38				

Tablo 13 incelendiğinde, boşanma sürecinde ($p > .05$) ve boşanmış ($p > .05$) olan ailelerde annenin yaşına göre çocuk-anne ilişkilerinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir deyişle boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin yaşına göre değişmemektedir.

4.13. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerin çocuklarında boşanmanın çocuğun duygu davranışlarında herhangi bir değişim olma durumuna dair annenin algısı ne durumdadır? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun duygu ve davranışlarındaki değişimin varlığına yönelik annelerin algısına dair sonuçlar tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14
Çocuğun Duygu Ve Davranışlarındaki Değişimin Varlığına Yönelik Annelerin Algısına Dair Sonuçlar

Boşanma Durumu	Çocuğun Duygu ve Davranış Değişimi	N	%
Boşanma Sürecindeki Annelerin İfadeleri	Evet	44	60
	Hayır	29	40
Boşanmış Olan Annelerin İfadeleri	Evet	22	55
	Hayır	18	45

Tablo 14 incelendiğinde, boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun duygu ve davranışlarındaki değişimin varlığına yönelik annelerin algısına bakıldığında annelerin %60’a yakınının çocukların boşanma sürecinden etkilendiğini ifade ettikleri görülmektedir. Aynı zamanda annelerin %40’ına yakınının ise çocukların durumdan etkilenmediklerini ifade ettiği görülmektedir.

4.14. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerin çocuklarında boşanmanın çocuğun duygu davranışlarındaki olumsuz değişim annelere göre hangi konularda olmuştur? Alt Problemine Ait Bulgular

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun boşanma durumuna karşı duygu ve davranışlarındaki olumsuz değişimlere yönelik annelerin ifade ettiği sorun alanlarına ait sonuçlar tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15
Boşanma Süreci ve Boşanma Sonucu Çocuğun Duygu ve Davranışlarındaki Olumsuz Değişime Dair Sonuçlar

Boşanma Durumu	Çocuğun Duygu ve Davranışlarındaki Olumsuz Değişimler	N	%
Boşanma Sürecinde	Alt ıslatma	7	7
	Tırnak yeme	8	8
	Hırçınlık	22	22
	Saldırganlık	7	7
	Küskünlük	16	16
	Depresyon	4	4
	Uyku Bozukluğu	7	7
	Suçluluk	4	4
	Kaygı	13	13
	Okul başarısında düşüş	4	4
	Sosyal ilişkilerde gerileme	2	2
	Diğer	4	4
Boşanma	Alt ıslatma	1	2
	Tırnak yeme	4	8
	Hırçınlık	14	29
	Saldırganlık	3	6
	Küskünlük	9	18
	Depresyon	5	10
	Uyku Bozukluğu	1	2
	Suçluluk	-	-
	Kaygı	6	12
	Okul başarısında düşüş	2	4
	Sosyal ilişkilerde gerileme	4	8
	Diğer	-	-

Tablo 15 incelendiğinde, boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun boşanma süreci ve boşanma sonucu çocuğun duygu ve davranışlarındaki olumsuz değişime dair sonuçlara göre, anneler çocukların daha çok hırçınlık, küskünlük ve kaygı problemlerini daha fazla yaşadıklarını; aynı zamanda belli oranda depresyon, alt ıslama ve tırnak yeme davranışlarının görülme durumunun olduğunu ifade etmişleridir.



BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde boşanmış ve boşanma sürecinde olan annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri ve bu ilişkilerin demografik değişkenler açısından incelenmesi sonucunda ortaya çıkan sonuçlara yer verilecektir.

5.1. Tartışma

Boşanma, evlilik birlikteliğinin sona erdiği ve ebeveynler ve çocuklar için yeni bir uyum sürecinin başladığı anlamına gelmektedir. Bu uyum sürecine adapte olurken anne babalar bilinçli ya da bilinçsiz davranabilmekte ve bu durum çocuğun sürece uyum sağlama(ma)sını etkileyebilmektedir. Anne babalar çocuğun sürece uyumu için olgun davranabilseler dahi çocuğun boşanmış aile çocuğu olma durumuna uyumunu etkileyebilecek farklı değişkenlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu araştırmada hem annelere hem de çocuklara ait değişkenlerin çocuğu ve anne-çocuk ilişkisini etkileme durumu araştırılmıştır. Çocukla ilgili yaş, cinsiyet, çocuğun ailedeki sırası ve boşanma durumuna çocuğun tepkisini ele alarak anne çocuk ilişkisi incelenmiştir. Cinsiyet değişkeni göz önünde bulundurulduğunda bu araştırmanın sonucunda anne çocuk ilişkisinin 4-6 yaş çocuğun cinsiyetine göre değişim göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Literatüre bakıldığında boşanma sürecinde kız çocuklarının erkek çocuklara göre boşanma sürecinden etkilenme durumlarının daha fazla olduğunu gösteren araştırmalar (Emery 1982, Hodges ve Bloom 1984, Kurdek ve Berg 1983) olduğu gibi, cinsiyet göre farklılığın bulunamadığı araştırmalar da mevcuttur (Uzun, 2013; Pett, 1982). 4-6 yaş grubu örnekleme sahip olan bu araştırma sonucunda anne çocuk ilişkilerinin her iki cinsiyet için de aynı oranda etkilenme durumunun olabileceği ya da anne desteği ile çocukların bu süreci sağlıklı atlatabildiği şeklinde yorum yapılabilir.

Boşanma sürecinde olan annelerin anne-çocuk ilişkisi çocuğun yaşına göre değişim göstermez iken, boşanmış olan annelerin anne-çocuk ilişkisi çocuğun yaşına göre değişim göstermektedir. Boşanma süreci tamamlanmış olan annelerin beş yaş çocukla ilişkisi altı yaş çocukla olan ilişkisinden daha olumlu olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, 5 yaş çocuğun boşanma sürecindeki anne-babanın ayrılık durumuna adapte olmayı başarabildiği, 6 yaş grubunun ise okula başlamasıyla birlikte farklı problem alanlarının da hayatına eklenmesi ve boşanmış aile çocuğu olma durumu ile daha çok yüzleşme durumunun olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca daha küçük yaş gruplarının boşanmayı algılama biçimlerinin farklı olabileceği düşüncesinden yola çıkarak beş yaş grubu çocuğun anne-çocuk ilişkisinin daha olumlu

olabileceği düşünülmektedir. Wallerstein (1985)'in 10 yıllık izleme sonucunda ulaştığı verilere göre küçük çocukların büyük çocuklara göre daha az problem yaşadıkları sonucuna ulaşmış ve bu durumu yaş büyüdükçe boşanma olayının anımsanmasının daha fazla olabileceği şeklinde yorumlamıştır. Ayrıca Santrock (1970), erken yaşlarda boşanma yaşayan çocukların daha düşük derecede öfke gösterdiklerini vurgulamıştır. Boşanma sürecinde olan annelerin anne-çocuk ilişkisi çocuğun yaşına değişim göstermemesi ise, 4-6 yaş çocuğun boşanma sürecinde benzer etkilenme durumu yaşamasından kaynaklanabilir.

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri çocuğun ailedeki sırasına göre değişim göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde boşanmış aile çocuklarının anne ile ilişkisinin çocuğun ailedeki sırasına göre değişip değişmediğine yönelik bir araştırma bulunmamakla birlikte çıkan bu sonuç, boşanma sürecinde ya da boşanmış olan annelerin çocuklarına eşit yaklaşım göstermeye çalıştığı şeklinde yorumlanabilir. Şahin ve Özyürek (2008)'in doğum sırası ile anne-baba tutumlarını incelemiş olduğu araştırmanın sonucunda anne-baba tutumlarının çocuğun doğum sırasına göre değişim göstermediğini bulmuşlardır. Buradan hareketle anne-babaların çocukla olan ilişkisinde ya da tutumunda doğum sırasının rolünün olmadığı yorumu yapılabilir.

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun duygu ve davranışlarındaki değişim konusunda, annelerin yarısından çoğu çocukların boşanma sürecinden etkilendiğini ifade etmişlerdir. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan annelerin ifadelerinde göre, çocuklar daha çok hırçınlık, küskünlük ve kaygı problemleri yaşamakta; aynı zamanda belli oranda depresyon, alt ıslama ve tırnak yeme davranışları da görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde erken dönem çocukluk döneminde boşanma sonucunda çocuklarda regresyon, depresyon, iç çekilme korku, ayrılık anksiyetesi, üzüntü, kırgınlık ve öfke duygularının görülme sıklığı daha fazladır (Wallerstein ve Kelly, 1975; Lampel, 1996; Altuntaş, 2012). 3-6 yaş grubu çocuklarının boşanma durumuna karşı duygusal ve davranışsal tepkileri gösteriyor olsalar da Kalter ve Rembars (1981), bu yaş grubu için agresyon görülme durumunun diğer yaş gruplarına göre daha düşük bulmuştur. Aynı şekilde Bakırcıoğlu (2011), çocuk ne kadar küçük ise boşanma durumundan da o kadar az etkilenme durumunu olabileceğini vurgulamıştır. Bu çalışmada annelerin bir kısmı ise boşanma sürecinden sonra çocukların davranışlarında problem olmadığını ifade etmişlerdir. Bu durum boşanma sürecine adapte olmaya çalışan annelerin kendi süreçlerini daha ağır geçirdikleri için çocukların ruhsal dünyasını görmezden gelebileceği ya da çocukların etkilenme durumlarını yadsıyabilecekleri şeklinde açıklanabilir.

Boşanma sürecinde olan ya da boşanmış annelerin anne-çocuk ilişkisini etkileyebilecek çocukla ilgili değişkenlerin yanında bu iletişimi etkileyebilecek anne ile ilgili değişkenler de dikkate alınmıştır. Bunlardan biri ise boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkilerinin annenin boşanmadan kendini sorumlu hissedip hissetmediğine göre değişimidir ve sonuçlar annenin boşanmadan sorumlu hissedip hissetmediğine göre anne-çocuk ilişkisi değişim göstermemektedir. Bu durum annelerin baba ile ayrılıklarının çocukla olan etkileşimlerine zarar vermeyeceği düşüncesinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Yapılan araştırmalar daha çok boşanma sürecinde ilk dava açan tarafın kim olduğu noktasına odaklanmış ve ilk dava açan tarafın daha çok kadınların olduğu görülmüştür (Sağlam ve Aylaz, 2017; Demirkan, Sersöz, Şen, Ertekin, Sezgin, Turgut ve Şehitoğlu, 2009). Fakat bu sonuç bize boşanma sorumluluğunu kimin hissedip hissetmediğine dair bilgiye yönelik detaylı sonuçlar verememektedir.

Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde annenin eğitim durumuna ve yaşına göre çocuk-anne ilişkilerinde değişim görülmemiştir. Anne çocuk ilişkisinde anne-çocuk etkileşimini direk etkileyebilecek konulardan biri de çocuğu yanında olmayan yani velayetin annede olmadığı durumlardaki kişisel ilişkinin nasıl sağlandığıdır. Bu araştırmada velayetin annede olmadığı durumlarda annenin çocuğu ile görüşme sıklığına, görüşme süresine göre, hangi yolla görüşme sağladığına ve görüşmede yaşanan sorunlara göre anne çocuk ilişkisi incelenmiş ve kişisel ilişki temininde annenin çocuğu ile görüşme sıklığı, süresi, hangi yolla görüştüğü ve görüşmede sorun yaşanma durumuna göre anne-çocuk ilişkisinde farklılık olmadığı görülmektedir. Bu durum, çocukların velayetinin daha çok bu araştırmanın örneklemini oluşturan annelerde olması sebebiyle kişisel ilişki tesisi konusunda bilgi verecek düzeyde olmamasıyla ilgili olabilir. Velayetin annede olmama durumunda annelerin yarısından fazlası çocukları ile haftada birkaç kere ya da haftada en az bir kere görüştiklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuç annelerin çocuklarıyla ilişkilerini devam ettirme konusunda annelerin bilinçli davrandığı ve ilişki kalitesini devam ettirmeye çabaladıkları şeklinde de yorumlanabilir. Boşanmadan sonra çocuğun anne ve baba ile olan ilişki kalitesi çocuğun uyumunu ve boşanma olayını kabullenmesini kolaylaştıran bir süreç olarak görülmektedir (Schickedanz, 1982; Wallerstein ve Kelly, 1975).

5.2. Sonuç ve Öneriler

Boşanmış ve boşanma sürecinde olan annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri ve bu ilişkilerin demografik değişkenler açısından incelenmesi sonucunda ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

1. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri çocuğun cinsiyetine göre değişmemektedir.
2. Boşanma sürecinde olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri çocuğun yaşına göre değişmemektedir. Fakat boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri çocuğun yaşına göre değişmektedir.
3. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri çocuğun ailedeki sırasına göre değişmemektedir.
4. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin boşanmadan kendini sorumlu hissedip hissetmemelerine göre değişmemektedir.
5. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin çocuğu ile görüşme sıklığına göre değişmemektedir.
6. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin çocuğu ile görüşme sürelerine göre değişmemektedir.
7. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri yaşanan ebeveyn sorunlarına yani ebeveynlerin boşanma sebeplerine göre değişmemektedir.
8. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin çocuğu ile görüşmeyi hangi yolla gerçekleştirdiğine göre değişmemektedir.
9. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin çocuğu ile görüşme konusunda göre yaşadığı sorunların çeşidine göre değişmemektedir.
10. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin eğitim durumuna göre değişmemektedir.
11. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri çocuğun annenin yanında kalıp kalmama durumuna göre değişmemektedir.
12. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuk-anne ilişkileri annenin yaşına göre değişmemektedir.
13. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun duygu ve davranışlarındaki değişimin varlığına yönelik annelerin algısına bakıldığında annelerin %60'a yakınının çocukların boşanma sürecinden etkilendiğini ifade ettikleri görülmüştür.

14. Boşanma sürecinde ve boşanmış olan ailelerde çocuğun boşanma süreci ve boşanma sonucu çocuğun duygu ve davranışlarındaki olumsuz değişime dair sonuçlara göre, anneler çocukların daha çok hırçınlık, küskünlük ve kaygı problemlerini daha fazla yaşadıklarını; aynı zamanda belli oranda depresyon, alt ıslama ve tırnak yeme davranışlarının görülme durumunun olduğunu ifade etmişlerdir.



Öneriler

1. Bu araştırma boşanma sürecinde olan ve boşanmış olan annelerden bilgi toplanarak yapılmıştır. Nicel olan bu çalışmaya, annelerle görüşme yapılarak detaylı bilgilerin elde edildiği nitel çalışmalar yapılması önerilmektedir.
2. Bu araştırmanın örneklemini oluşturan annelerin çocukların velayetine sahip olması sebebiyle kişisel ilişki tesisi konusunda bilgi verecek düzeyde sadece kişisel ilişki tesisine odaklanan araştırma yapılmasının gerekliliği önerilmektedir.
3. Araştırma sonuçları daha çok dava açan tarafın kim olduğuna odaklanmış olup, boşanma durumundan ebeveynlerin sorumlu hissedip hissetmediği konusunda araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
4. Kişisel ilişki tesisi konusunda özellikle de babalarla çalışma yapılması önerilmektedir.
5. Boşanma sonrasına uyum için ebeveyn ve çocuklar için uyum çalışmaları yapılması önerilmektedir.
6. Boşanma sonucu anne-baba ilişkisi ve kişisel ilişki tesisine yönelik boylamsal çalışmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahrons, C. R. (2007). Family ties after divorce: Long-term implications for children. *Family process*, 46(1), 53-65.
- Akgün, E., Yeşilyaprak, B (2010). Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği. *Psikoloji ve Eğitimde Kullanılan Güncel Ölçme Araçları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Akın, A. (2010). *Psikoloji ve Eğitimde Kullanılan Güncel Ölçme Araçları*. Ankara: Nobel Yay.
- Akkaya, T. (2014). Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hakimin Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu Arabuluculuk ve Boşanma Süreci (Aile) Danışmanlığı. *Ankara Barosu Dergileri*, 72(4).
- Aktaş, Ö. (2011). *Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İzmir.
- Akyol, (2013). *Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Yalnızlık, Yaşam Doyumu, Sosyal Destek ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Denizli.
- Akyüz, E. (1978). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 1-6.
- Akyüz, E. (1983). Medeni Kanuna Göre Müşterek Hayatın Tatili Ayrılık ve Boşanmada Çocuğun Korunması, Ankara.
- Alkış, J. (2016). *Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde denetim odağı ve öfke ifade tarzlarının karşılaştırılması* (Master's thesis). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Altuntaş, G. (2012). Boşanmış ebeveynler ile boşanmamış ebeveynlerin lise birinci, ikinci, üçüncü sınıflarında okuyan çocuklarının sürekli öfke ve öfke ifade tarzı, benlik saygısı ve anksiyete düzeylerinin karşılaştırılması. (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage And Family*, 62 (4), 1269-1287. http://www.jstor.org/stable/1566735?seq=1#page_scan_tab_contents
- Amato, P. R., & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: A meta-analysis. *Psychological bulletin*, 110(1), 26.

AmatoPR, Previti D (2003). People's reasons for divorcing: Gender, social class, the life course, and adjustment. *J Fam Issues*, 24:602-626.

Apaydın, E. (2018). Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velâyet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(1), 445-476.

Avcı, M. (2011). Yazgının Yokluğunda Suçun Varlığı Meselesi ya da Ailenin Parçalanmasının Suçla İlişkisi. *Journal of Graduate School of Social Sciences*, 15(1).

Bohannan, P. (1970). The six stations of divorce. *Divorce and after*, 29-55.

Bowlby, J. (2012). *The Making and Breaking of Affectional Bonds*. Psikoterapi Ens. Yayınları.

Canlı, Y. (2017). *Anne- Babası Boşanmış 12-15 Yaşındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne – Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Cowan, C. P., Cowan, P. A., Klne Pruett, M. A. R. S. H. A., & Pruett, K. (2007). An approach to preventing coparenting conflict and divorce in low-income families: Strengthening couple relationships and fostering fathers' involvement. *Family process*, 46(1), 109-121.

Cüceloğlu, D. (1996). İnsan ve davranışı.(6. Baskı). *İstanbul: Remzi Kitabevi*.

Dattilio, F.M. (2015). Bilişsel Davranışçı Çift ve Aile Terapisi. Psikoterapi Ens. Yayınları.

Demirkan, S., Ersöz, A., Şen, R., Ertekin, E., Sezgin, Ö., Turgut, A., & Şehitoğlu, N. (2009). TC Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Boşanma Nedenleri Araştırması.

Dural, M., Ögüz, T. & Gümüş, M.A.: Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 10. B, İstanbul 2015.

Dünya Sağlık Örgütü, (2006). Çocuklara Kötü Muamelenin Önlenmesi; Harekete geçilmesine ve kanıt derlenmesine yönelik bir kılavuz.

Emery, E.R. (2013). Evlilik, boşanma ve çocukların uyumu. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ercan, D. (2017). *Aile Danışmanlığı Almayı Kabul Eden Ve Reddeden Evli Çiftlerde Boşanmayı Düşünme Nedenleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Eroğlu, Y., & Topkaya, N. (2019). Boşanma ile İlgili Uyum Güçlüğü Çeken Çocuklarda Kişilik Özellikleri ve Benlik Kavramı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(52).

Evlilik Okulu (3. Basım) (256 – 268). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ferah, N. (2019). Boşanma Sürecindeki Bireylerde Depresyon Anksiyete Stres ve Dini Başa Çıkma Arasındaki İlişki. *Bilimname*, 2019(37), 383-405.

Feyzioğlu, S. & Kuşçuoğlu, C. (2011). Tek ebeveynli aileler. *Aile ve Toplum*, 7 (26), 97-109.

Fiyakalı, C. N. (2008). *Anne-babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının bazı değişkenler açısından karşılaştırılması* (Master's thesis).

Gardner, R. A. (1974). Psychological aspects of divorce. *American handbook of psychiatry*, 1, 496-512.

Gökmen, Ş., Eralp, A., & Atay- Kayış, A. (2019). İlk Evlilik Süresini Etkileyen Faktörlerin Yaşam Analizi: Türkiye Örneği. *Optimum: Journal of Economics & Management Sciences/Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(1).

Granvold, D.K. (2000). Divorce. In F. F.M. Dattilio & A. Freeman (Eds), *Cognitive-Behavioral Strategies in crisis intervention* (2nd ed., pp. 362-384). New York: Guilford Press.

Gray, G. M. (1978). The nature of the psychological impact of divorce upon the individual. *Journal of Divorce*, 1(4), 289-301.

Grych, J. H. & Fincham, F.D., (1990). Marital conflict and childrens adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, 108, 267-290.

Güler, (2014). *Boşanma Sürecinde Çocukların Benlik Saygısı Depresyon ve Kabul-Red Algısını Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Güler, G. (2017). Ebeveyn Yabancılaştırma Sendromu ve Boşanma. *Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics*, 3(3), 225-8.

Güney, E. (2016). *Ebeveynleri Boşanmış ve boşanmamış olan lise öğrencilerinin yılmazlık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Hendrix, H. (2007). *Getting the love you want: A guide for couples*. St. Martin's Griffin.

Hodges, W.F., & Bloom, B. L. (1984). Parent's report of children's adjustment to marital separation. *Journal of Divorce*, (8).

Hopper, J. (2001). The symbolic origins of conflict in divorce. *Journal of marriage and family*, 63(2), 430-445.

Huurre, T., Junkkari, H., & Aro, H. (2006). Long-term Psychosocial effects of parental divorce. *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*, 256(4), 256-263.

İlgar, Ş. (2009). Evlilik Birlikteliğinin Bozulması – Boşanma. H. Yavuzer, (Ed.),

İlhan, T., Yöntem, M. K., Köksal, B., & Sarıkaya, Y. (2018, May). Evlilik Rol Beklentilerinin Boşanma Göstergeleri Üzerindeki Yordayıcı Gücü. In *ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)* (No. 4).

İyilikçi, N. (2015). *Boşanma Aşamasındaki Bireylerin Yaşam Doyum Düzeylerini Yordayan Bazı Değişkenlerin (İncelenmesi Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel Psikoloji. Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında Aile ve İnsan Gelişimi. *İstanbul: YKY Yayınları*.

Kağıtçıbaşı, Ç., 2000, *Kültür Bağlamında İnsan ve Aile. Kültürel Psikoloji*, s (108). Evrim Yayınları.

Kalkavan, İ., & Büken, E. (2017). Boşanma davalarında çocuğun velayet hakkı için uygun ebeveynin belirlenmesi. *Adli Tıp Bülteni*, 22(1), 54-63.

Kanunu, T. M. (2001). Kanun numarası 4721. *Kabul Tarihi*, 22(11).

Kasuto, M. (2017). *Boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarına göre öz saygı ve ruh sağlığı değişkenlerinin incelenmesi* (Master's thesis). Işık Üniversitesi, İstanbul.

Kaynar, G. (2016). *Boşanma sürecindeki kişilerin baş etme becerileri, bilişsel çarpıtmalar, yılmazlık ve sosyal destek algıları açısından incelenmesi*. (Doctoral dissertation). Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.

Kersten, K. K. (1990). The process of marital disaffection: Interventions at various stages. *Family Relations*, 257-265.

Kırdök, F. (2017). *Boşanmış ve Boşanmamış Ebeveyne Sahip Bireylerin Depresyon, Aleksitimi ve Öfke Düzeylerinin İlişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kotan, T. Ş. (2016). *Boşanmış ve boşanmamış ailelere sahip üniversite öğrencilerinde reddedilme duyarlılığının bağlanma stilleriyle ilişkisinin incelenmesi* (Master's thesis). Işık Üniversitesi, İstanbul.

Kurdek, L. A. (1981). An integrative perspective on children's divorce adjustment. *American psychologist*, 36(8), 856.

Kurdek, L.A., & Berg, B. (1983). Correlates of children's adjustment to their parent's divorces. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 47-60, doi: 10.1002/cd.23219831906

Kuru, D. (2018). *Anne-Babası Boşanmış Ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Belirtilerinin Anne-Baba Tutumları Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Lampel, A. K. (1996). Children's alignment with parents in highly conflicted custody cases. *Family Court Review*, 34(2), 229-239.

Lampel, A. K. (1996). Children's alignment with parents in highly conflicted custody cases. *Family Court Review*, 34(2), 229-239.

Lawrence, E., Eldridge, K. A., & Christensen, A. (1998). The enhancement of traditional behavioral couples therapy: Consideration of individual factors and dyadic development. *Clinical Psychology Review*, 18(6), 745-764.

McGoldrick, M., & Carter, E. A. (1982). The Family Life cycle. F. Walsh (Ed.), *Normal family processes* (kitabında). New York: Guilford Press.

Moore, D., & Hotch, D. F. (1982). Parent-adolescent separation: The role of parental divorce. *Journal of youth and adolescence*, 11(2), 115-119.

Oktaý, A. (1999). *Yaşamanın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*, İstanbul: Epsilon Yay.

Öztürk, G. (2016). *Boşanma sürecindeki kadınların bağlanma stilleri ile başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Özüğurlu, K. (2006). *Eşlerde problem çözme. Ana – baba okulu*. 12. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Özüğurlu, K. (2006). *Eşlerde problem çözme. Ana – baba okulu*. 12. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Pett, M. G. (1982). Correlates of children's social adjustment following divorce. *Journal of Divorce*, 5(4), 25-39.

Pırtık, Ş. (2013). *Boşanmış ve Tam Aileden Gelen Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri ve Akran Tepkilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.

Pianta, R.C. (1992). *Child-Parent Relationship Scale University of Virginia*. Author.

Sağlam, M. (2011). *Boşanma Sürecinde Olan Ailelerdeki Çocukların Aile Algılarının ve Sorunlarının Resimler Aracılığı İle İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Sağlam, M., & Aylaz, R. (2017). Çeşitli Değişkenler Açısından Boşanmış Bireylerin Özellikleri. *Journal of International Social Research*, 10(51).

Sancaklı, D. (2014). *Boşanmış annelerin ve çocuklarının boşanma sürecine ilişkin yaşantıları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Santrock, J. W. (1970). Paternal absence, sex typing, and identification. *Developmental Psychology*, 2(2), 264-272.

Serdar, İ. (2007). Kişisel İlişki Kurma Hakkı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9, Özel Sayı, 739-781.

Özbay, İ. (2009), Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası. E-akademi Hukuk,

Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi,89.

Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 1-19.

Şahin, A. O. (2015). *Boşanma sebeplerinde kusur ilkesi*(Master's thesis). İstanbul Ticaret Üniversitesi,İstanbul.

Şahin, F. T., & Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.

Şentürk-Dızman, Z. (2019). Sosyal Medyanın Boşanmaya Etkileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 548-555.

Tein, J. Y., Sandler, I. N., & Zautra, A. J. (2000). Stressful life events, psychological distress, coping, and parenting of divorced mothers: A longitudinal study. *Journal of Family Psychology*, 14(1), 27.

Tezcan, G. (2017). *Ebeveynleri 18 yaşından önce boşanmış ve boşanmamış bireylerin kişilik örüntülerinin karşılaştırılması ve çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Tolungüç, N. T. (2016). *Boşanmanın 10-13 yaş gurubundaki çocukların öz kavramları üzerindeki etkilerinin incelenmesi* (Master's thesis). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

Tugut, M. (2015). Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması 2014. *İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı*, 30, 2018.

Türkarıslan, N. (2007). Boşanmanın çocuklar üzerine olumsuz etkileri ve bunlarla başetme yolları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 11(11), 99-108.

Uzun, Ç. (2013). *Anne-Babası Boşanmış Ve Boşanmamış Çocuklarda Depresyon Ve Sosyal Becerilerin Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

Ünaldı, N. (2016). *Ebeveynler arası çatışma ve boşanmanın çocuklarda görülen psikiyatrik bozukluklar ile ilişkisi: Risk ve koruyucu faktörler*. (Tıpta uzmanlık tezi). İstanbul Üniversitesi\Tıp Fakültesi, İstanbul.

Wallerstein, J. S., & Kelly, J. B. (1975). The effects of parental divorce: Experiences of the preschool child. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 14(4), 600-616.

Wallerstein, J. S. (1985). Children of divorce: Preliminary report of a ten-year follow-up of older children and adolescents. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 24(5), 545-553.

Weilburger, L. S. (2008). Çocuk ve disiplin. Ece Özbaş (Ed.). İstanbul: Ekinoks.

Wiseman, R. S. (1975). Crisis theory and the process of divorce. *Social Casework*, 56(4), 205-212.

Wolchik, S. A., Sandler, I. N., Millsap, R. E., Plummer, B. A., Greene, S. M., Anderson, E. R., & Haine, R. A. (2002). Six-year follow-up of preventive interventions for children of divorce: A randomized controlled trial. *Jama*, 288(15), 1874-1881.

Wolchik, S. A., Wilcox, K. L., Tein, J. Y., & Sandler, I. N. (2000). Maternal acceptance and consistency of discipline as buffers of divorce stressors on children's psychological adjustment problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28(1), 87-102.

YAPICI, Ş. (2010). Türk toplumunda aile ve eğitim ilişkisi. *Turkish Studies*, 5(4), 1544-1570.

Yavuzer, H. (2003). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2003). Çocuğu tanımak ve anlamak. *İstanbul: Remzi Kitabevi*, 6.

Yörükoğlu, A. (2002). Çocuk ruh sağlığı. (25. Baskı). İstanbul: Özgür.

<http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30698>

<http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8534>

<http://www.kemalsayar.com/sayfalar.asp?=158>

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do%3Fid%3D18628>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf>

EKLER

EK-1 Kişisel Bilgi Formu

EK-2 Çocuk-Anababa İlişkisi Ölçeği

EK-3 Akademik Özgeçmiş

EK-4 Uygulama İzni

EK-5 Etik Kurul İzni



EK 1:**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Sayın Katılımcı,

Dokuz Eylül Üniversitesi Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans programı kapsamında yürüttüğüm tez çalışması doğrultusunda, aşağıda boşanma sürecinde ve boşanma sonrasında anne-baba-çocuk ilişkilerini belirlemek üzere bazı sorular yer almaktadır. Aşağıdaki soruların sizin mahkeme sürecinizle ilgisi olmayıp, kimliğiniz ve verdiğiniz bilgiler üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Lütfen her bir ifadeyi dikkatle okuyup cevapları size en uygun biçimde işaretleyiniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Birden fazla çocuğunuz varsa (18 yaşın altında) tek bir çocuğunuzu çocuğunuzu dikkate alarak soruları cevaplayınız. Vereceğiniz cevaplar sadece araştırma kapsamında değerlendirileceğinden, isim vermemeniz önerilir.

Katılımınız ve araştırmaya sağladığınız katkı için teşekkür ederiz.

Psikolog Mahinur Doğan ATEŞ
DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Aile Eğitimi ve Danışmanlığı
Yüksek Lisans Öğrencisi

1.Yaşınız?

- 18-24 yaş
 25-30 yaş
 31-45 yaş
 45-59 yaş
 60 yaş ve üzeri

2.Eğitim durumunuz?

- Okur-Yazar
 İlkokul.....() mezun / () terk
 Ortaokul.....() mezun / () terk
 Lise.....() mezun / () terk
 Üniversite.....() mezun / () terk
 Y.L/Doktora..... () mezun / () terk

3.Çalışıyor musunuz?.....() Evet / () Hayır

4.Çalışmıyorsanız geçiminizi kim sağlıyor ?

() Eşim.....() Ailem.....() Diğer

5.Kaç çocuğunuz var?

- **Hangi çocuğunuzu dikkate alarak cevaplıyorsanız yaşını belirtiniz ve aşağıdaki soruları ona göre**

6.Çocuğunuz.....() Kız.....() Erkek

7.Çocuğunuz okula gidiyor mu?.....

8.Çocuğunuz okula gidiyorsa

() Kreş.....() Anaokulu.....() İlkokul.....() Ortaokul.....() Lise

9.Çocuğunuzun yaşı.....

10.Çocuğunuz ai.le içinde kaçınıcı fert (evdeki bireyler arasında yaşa göre kaçınıcı sırada?)

11.İçinde yetiştiğiniz aile tipi aşağıdakilerden hangisidir?

() Sert Aile (Sevgi azdır, sert davranır, Kurallar aşırıdır, Güce dayalı ilişki vardır.)

() Gevşek Aile (Kurallar yoktur, fazla denetim çabası yoktur, istediği yaşama izin verilir.)

() Demokratik Aile (Sıcak bir ilişki vardır, Denetim vardır, kurallar nedeni ile açıklanır, kurallara çocuğun tepkisi dinlenir, kendini savunması için söz hakkı verilir, bağımsız davranışları desteklenir.)

12.Boşanma durumunuz

() Boşandık.....() Boşanma süreci devam ediyor

13.Boşanmaya sebep olan olaylar nelerdir?

() Fiziksel şiddet

() Cinsel şiddet

() Ekonomik şiddet

() Duygusal şiddet

() Fikir ayrılığı

() Hakaret-Küfür-Tehdit vb

() Kötü alışkanlıklar (Alkol-Sigara-Uyuşturucu-Kumar-İnternet vb bağımlılığı)

() Aldatma

() Ekonomik geçimsizlik

- Göç nedeniyle uyum sağlayamama
- Kıskançlık
- Sağlık sorunları
- Aileler arası sorunlar
- Taraflarla aile arasındaki sorunlar
- Diğer sorunlar.....

14.Boşanmadan kendinizi sorumlu hissediyor musunuz?

- Evet() Hayır

15.Çocuğunuz sizin yanınızda mı?

- Evet.....() Hayır

16.Eğer çocuğunuz sizin yanınızda değilse onu ne kadar sıklıkla görüyorsunuz?

- haftada 1'den daha sık
- haftada bir
- 2 haftada bir
- ayda bir
- ayda 1'den daha az

17.Çocuğunuzla ne kadar süre ile görüşüyorsunuz?

- haftada 1'den daha sık yatılı.....() haftada 1'den daha sık gündüzlü
- haftada bir yatılı.....() haftada bir gündüzlü
- 2 haftada bir yatılı.....() 2 haftada bir gündüzlü
- ayda bir yatılı.....() ayda bir gündüzlü
- aydan 1'den daha az yatılı.....() ayda 1'den daha az gündüzlü

18.Çocuğunuzla hangi yolla görüşüyorsunuz?

- Kendim gidip alıyorum
- Çocuk kendisi geliyor
- Karşı taraf getiriyor
- Ortak bir noktada buluşuyoruz
- Belli bir düzen yok
- Göremiyorum

19.Çocuğunuzla görüşürken herhangi bir sorun yaşıyor musunuz?

- Babası görmeme engel oluyor

- Çocuğum benimle görüşmek istemiyor
- Çocuğumu icra kanalıyla almak zorunda kalıyorum
- Çocuğumu hiçbir şekilde alamıyorum
- Diğer sebepler.....

20.Boşanma süreci ve/veya boşanma sonrasında çocuğunuzun davranışlarında herhangi bir olumsuz değişim oluştu mu?

- Evet.....() Hayır

21.Cevabınız “Evet” ise...

- Alt ıslatma
- Tırnak yeme
- Hırçınlık
- Saldırganlık
- Küskünlük
- Depresyon
- Uyku Bozukluğu
- Suçluluk
- Kaygı
- Okul başarısında düşüş
- Sosyal ilişkilerde gerileme
- Diğer.....

EK 2:**ÇOCUK-ANABABA İLİŞKİ ÖLÇEĞİ**

Aşağıdaki her bir ifadenin çocuğunuz ile ilişkinizi hangi derecede yansıttığını değerlendiriniz.

Aşağıdaki dereceleri düşünerek, her bir ifade için uygun rakamı yuvarlak içine alınız.

(1) Kesinlikle uygun değil (2) Pek uygun değil (3) Kararsızım (4) Oldukça uygun

(5) Kesinlikle uygun

		Kesinlikle uygun Değil	Pek Uygun Değil	Kararsızım	Oldukça Uygun	Kesinlikle Uygun
1	Çocuğumla sıcak ve şefkatli bir ilişki paylaşırım	1	2	3	4	5
2	Çocuğumla ben sürekli olarak birbirimizle çatışma halinde gibiyiz	1	2	3	4	5
3	Çocuğum iyi hissetmediğinde benim kendisini rahatlatmamı bekler	1	2	3	4	5
5	Çocuğum benimle olan ilişkisine değer verir	1	2	3	4	5
7	Çocuğum ihtiyaç duyduğunda yardım kabul etmek istemez	1	2	3	4	5
8	Çocuğumu övdüğümde, gururla gözlerinin içi güler	1	2	3	4	5
10	Çocuğum kendisi hakkındaki bilgileri içinden geldiği gibi paylaşır	1	2	3	4	5
12	Çocuğum bana kolaylıkla öfkelenebilir	1	2	3	4	5
13	Çocuğum beni memnun etmeye çalışır	1	2	3	4	5
14	Çocuğum kendisine adaletsizce davranıyorum gibi hisseder	1	2	3	4	5
15	Çocuğum gerçekten ihtiyaç duymadığı zamanlarda bile benim yardımımı ister	1	2	3	4	5
16	Çocuğumun ne hissettiğini anlamak benim için kolaydır	1	2	3	4	5
17	Çocuğum beni bir ceza ve eleştiri kaynağı olarak görür	1	2	3	4	5
18	Ben başka çocuklarla zaman geçirdiğimde çocuğum incinir ya da kıskançlık gösterir	1	2	3	4	5
19	Çocuğum cezalandırıldıktan sonra bile kızgınlığını veya karşı koymasını sürdürür	1	2	3	4	5
20	Çocuğum yanlış bir davranışta bulunduğu anda, bakışından ya da ses tonumdan benim tepkimi anlamaya çalışır	1	2	3	4	5
21	Çocuğumla ilgilenmek enerjimi tüketiyor	1	2	3	4	5
23	Çocuğum kötü bir ruh hali içinde olduğunda, bizi uzun ve zor bir günün beklediğini biliyorum	1	2	3	4	5
24	Çocuğumun bana karşı duygularının ne olacağı önceden kestirilemez ya da her an değişebilir	1	2	3	4	5

25	Tüm çabalarımaya rağmen çocuğum ile anlaşma biçimimizden hiç memnun değilim	1	2	3	4	5
27	Çocuğum benden bir şey istediğinde sızlanır ya da ağlar	1	2	3	4	5
28	Çocuğum bana karşı sinsice davranır ya da beni kullanır	1	2	3	4	5
29	Çocuğum duygularını ve yaşantılarını benimle açıkça paylaşır	1	2	3	4	5
30	Çocuğumla etkileşimim, benim bir ebeveyn olarak kendimi etkili ve özgüvenli hissetmemi sağlar	1	2	3	4	5



EK 3:**AKADEMİK ÖZGEÇMİŞ****MAHİNUR DOĞAN ATEŞ**

İzmir Adliyesi C Blok 3.kat 341/1

Bayraklı/İzmir

Tel: 0232 411 2000

GSM: 0533 211 99 80

E mail: mahinurdogan@gmail.com**Kişisel Bilgiler:**

Uyruğu :T.C
Doğum Yeri : Akseki
Doğum Tarihi : 25.11.1983
Medeni Hali : Evli

Eğitim Bilgileri:

2014-..... : Yüksek Lisans
9 Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Aile Eğitimi ve Danışmanlığı
2001-2006 : Lisans
Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü
1997-2001 : Lise Öğrenimi
Kadıköy Kız Lisesi / İstanbul
1994-1997 : Ortaokul
Muhsin Adil Binal İlköğretim Okulu / İstanbul
1990-1994 : İlkokul
Mustafa Nazmi Demiröz İlkokulu / Antalya

Çalışma Geçmişi:

Şubat 2011-..... : Adalet Bakanlığı İzmir Adliyesi 8.Aile Mahkemesi

Ekim 2007-Şubat 2011 : Adalet Bakanlığı Bursa Adliyesi 3. Aile Mahkemesi

Ekim 2006-Ağustos 2007 : Çağlayan Rehabilitasyon Merkezi / İstanbul

Staj Geçmişi

Haziran 2004 : Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi ABD

Haziran-Temmuz 2005 : Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Psikoz Servisi

Temmuz-Ağustos 2005 : Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi AMATEM Servisi

Haziran 2006 : Ali Osman Sönmez Huzurevi ve Yaşlı Bakımevi / Bursa

Katıldığı Bazı Hizmet İçi Eğitim ve Seminerler

2019 : Mültecilerle Çalışma ve Uluslararası Koruma Eğitimi

2014 : Çocuk Adalet Sistemi Çalışanları Eğitim Programı

2010 : Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eğitici Eğitimi

2009 : Cinsel İstismara Uğramış Çocuklarla Adli Görüşme Teknikleri Kursu

Bilgisayar Becerileri :

MS Ofis programları

Yabancı Diller:

İngilizce- Orta seviye

Hobiler ve İlgi Alanları:

Kitap okumak, bahçe işleri, mesleki eğitimler, eş dost ziyaretleri...

EK 4:

UYGULAMA İZİNLERİ



T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı



16 Aralık 2015

Sayın Mahinur Doğan Ateş

ÇOCUK-ANABABA İLİŞKİ ÖLÇEĞİ'Nİ (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010) ilgili yerlerde kaynak gösterilmesi şartıyla, araştırmanızda kullanabilirsiniz. Adı geçen ölçek başka çalışmalarda kullanılmak istendiğinde bilgi verilmeli ve başkalarına verilmemelidir. Çalışmanız yayımlandıktan sonra bir örneğinin tarafıma gönderilmesini rica ederim.

İMZA

Araştırmacılar Adına

Yrd. Doç. Dr. Ege Akgün
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı

Araştırmacılar Adına:

İMZA

Mahinur Doğan Ateş



T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 47855647-302.14-E.4579
Konu : Tez Uygulaması




26/04/2017

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi : a) 03.04.2017 tarihli ve 67493393-302.13-800 sayılı yazınız.
b) İzmir Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığının 14.04.2017 tarihli ve 2017/2007 Muh. sayılı yazısı.
c) Karşıyaka Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığının 18.04.2017 tarihli ve 2017/1457 Muh. sayılı yazısı.

Enstitünüz Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mahinur DOĞAN ATEŞ'in "Boşanma Sürecinde ve Boşanmış Olan Ailelerde Çocuk-Anne-Baba İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında uygulama yapma isteğine ilişkin İzmir ve Karşıyaka Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlıklarından alınan ilgi yazı fotokopileri ekte gönderilmektedir.

Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

 e-imzalıdır

Metin ÇAĞLAR
Öğrenci İşleri Daire Başkanı

Ek : İlgi yazılar ve ekleri (3 sayfa)

Adres:Cumhuriyet Bulvarı No:144 35210 Alsancak İZMİR
Telefon: 02324121426 Fax: 02324121403
E-Posta: o.ozkan@deu.edu.tr Elektronik Ağı: www.deu.edu.tr
Kep Adresi: dokuzeyluluniversitesi@ts01.kep.tr

Bilgi için irtibat:
Özlem ÖZKAN
Bilgisayar İşletmeni



T.C.
İZMİR ADLİ YARGI İLK DERECE MAHKEMESİ
ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

Sayı : 2017/2007 Muh.
Konu : Mahinur Doğan Ateş

14/04/2017

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına

İlgi : 07/04/2017 tarihli ve 47855647-302.14 - 513 sayılı yazınız.

İlgi sayılı yazınız ile Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mahinur Doğan Ateş'in "Boşanma Sürecinde ve Boşanmış Olan Ailelerde Çocuk-Anne-Baba İlişkisinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında uygulama yapma isteği hakkındaki yazısı ve ekleri Komisyonumuza gönderilmiş olup, söz konusu çalışma için gerekli iznin verilmesi talep edilmiş ise de;

Adı geçeninin halen İzmir 8. Aile Mahkemesinde Psikolog olarak görev yaptığı, anılan tez çalışması kapsamında uygulama yapma isteğinin gönüllülük esasına bağlı olduğu anlaşıldığından,

Bu aşamada Psikolog Mahinur Doğan Ateş'in talebi hakkında Komisyonumuzca yapılacak bir işlem bulunmamaktadır.

Bilgilerinize rica ederim.

İbrahim KORKMAZ
Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi
Adalet Komisyonu Başkanı
e-imza


Elektronik imza aslı ile aynıdır
İzmir Adale Komisyonu Yazı İşleri Dairesi
Gülşen 0232 411 10000

D. E. Ü. REKTÖRLÜK GELEN NO

21.04.2017 13.17 - 20073

*Bu elektronik imza ile imzalanmış ve DYS üzerinden gönderilmiştir. Ayrıca fiziki olarak gönderilecektir.

Adres : İzmir Adliye Sarayı 35050 Bayraklı - İZMİR

Santral : (232) 411 20 00

Dahili : 2549

Faks : (232) 411 24 02

Bilgi için : Serap KADİROĞLU-Zabıt Kâtibi

ab127633@adalet.gov.tr



T.C.
KARŞIYAKA
ADLI YARGI İLK DERECE MAHKEMESİ
ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

Sayı : 2017/1457 Muh
Konu : Mahinur DOĞAN ATEŞ Hk

18/04/2017

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'na
İZMİR

İLGİ : 07/04/2017 tarih ve 00513 sayılı yazımız.

İlgi sayılı yazı ile, Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi (2014950132) Mahinur DOĞAN ATEŞ' in "Boşanma Sürecinde ve Boşanmış Olan Ailelerde Çocuk-Anne-Baba İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında Karşıyaka Aile Mahkemelerinde uygulama yapmasına izin verilmesi istenilmiş olup,

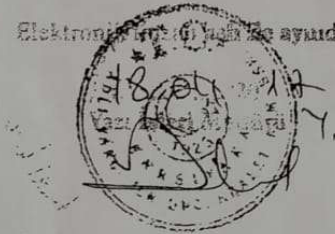
Yüksek Lisans Programı Öğrenciniz Mahinur DOĞAN ATEŞ' e tez çalışması kapsamında Karşıyaka Adliyesine bağlı 1-2-3-4.Aile Mahkemelerinde uygulama yapmak üzere izin verildiği hususundaki Komisyonumuzun 14/04/2017 tarih ve 2017/309 sayılı kararı ilişikte gönderilmiştir. -

Bilgi ve gereği rica olunur.

Mümtaz ERDOĞAN-21949
Adalet Komisyonu Başkanı

EKLER
1 adet Karar

Elektronik imza ile yapılmıştır.



D.E.Ü. REKTÖRLÜK GELEN NO



20.04.2017 13.18 - 19857

" Bu belge 5070 Sayılı Kanun hükümlerine göre elektronik imza ile imzalanmıştır."



UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden Mwpq2kO - 78ZFjVk - 1Pt9800 - 9N+CKE= ile erişebilirsiniz

T.C.
KARŞIYAKA
ADLİ YARGI İLK DERECE MAHKEMESİ
ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

<u>Karar No</u>	<u>Evrak No</u>	<u>Konu:</u>
2017/309	3082906490	Tez Çalışması yapmakta olan DEÜ Yüksek Lisans Öğrencisi Mahinur DOĞAN ATEŞ Hk

K A R A R

Komisyona Başkanı	: Mümtaz ERDOĞAN	ACM Başkanı
Komisyona Üyesi	: Kazım ARAPOĞLU	Cumhuriyet Başsavcısı
Komisyona Üyesi	: Mehmet Kenan GÜL	Hakim
Komisyona Z.Katibi	: Sibel KONUKLAK	Zabıt Katibi

Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 07/04/2017 tarih ve 47855647-302.14/00513 sayılı yazısı ve ekindeki Yüksek Lisans Öğrencisi Mahinur DOĞAN ATEŞ'e ait belgeler okundu, görüşüldü;

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ :

Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 07/04/2017 tarih ve 47855647-302.14/00513 sayılı yazısında; Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans programı öğrencisi Mahinur DOĞAN ATEŞ' in "Boşanma Sürecinde ve Boşanmış Olan Ailelerde Çocuk-Anne-Baba İlişkisinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında Aile Mahkemelerinde uygulama yapmak için izin istediğinden, gerekli iznin verilmesi talep edilmiştir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının yazısı ve ekindeki Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 03/04/2017 tarih ve 67493393-302.13-800 sayılı yazısı göz önünde bulundurularak, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans programı (2014950132) numaralı öğrencisi Mahinur DOĞAN ATEŞ'e "Boşanma Sürecinde ve Boşanmış Olan Ailelerde Çocuk-Anne-Baba İlişkisinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında Karşıyaka Adliyesine bağlı 1-2-3 ve 4. Aile Mahkemelerinde uygulama yapmak üzere izin verilmesine,

Kararın bir suretinin Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına gönderilmesine, bir suretinin bilgileri bakımından Karşıyaka Aile Mahkemelerine gönderilmesine, 14 Nisan 2017 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

Başkan 21949	Üye 29967	Üye 23583	Zabıt Katibi 99266
Mümtaz ERDOĞAN	Kazım ARAPOĞLU	Mehmet Kenan GÜL	Sibel KONUKLAK